

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
katedra geografie

Bakalářská práce

Historickogeografické aspekty populačního vývoje města Veselí nad Moravou

Vypracovala: Kateřina Kolářová

Vedoucí práce: RNDr. et PhDr. Aleš Nováček, Ph.D.

České Budějovice 2013

Prohlašuji, že bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě – v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce.

Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky vedoucího práce a oponenta práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

České Budějovice, 1. května 2013

Kateřina Kolářová

Touto cestou bych chtěla poděkovat vedoucímu práce panu RNDr. et PhDr. Aleši Nováčkovi, Ph.D. za cenné rady a konzultace poskytnuté při tvorbě bakalářské práce.

Anotace

KOLÁŘOVÁ, K. (2013): Historickogeografické aspekty populačního vývoje města Veselí nad Moravou. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Pedagogická fakulta, katedra geografie, 65 stran

Cílem této práce je na základě podrobné analýzy dlouhodobého populačního vývoje Veselí nad Moravou objasnit kořeny jeho aktuálního stavu, velikosti a postavení v systému osídlení Česka a vybraného regionu Slovácko. Organizace systému osídlení má své kořeny především v industriálním období – 19. a 20. století. Během tohoto období si prošlo každé sídlo vývojem, který byl ovlivněn mnoha aspekty (ekonomickými, politickými, sociálními, kulturními nebo přírodními). V této práci je důležitá identifikace hlavních determinant a vývoje kauzalit. Jádrem práce je mapování populačního vývoje Veselí nad Moravou, zobecnění dlouhodobých trendů a tendencí ve vývoji a nalézání klíčových determinant a příčin současné situace.

Klíčová slova: populační vývoj, Veselí nad Moravou, analýza, systém osídlení

Annotation

KOLÁŘOVÁ, K. (2013): Historical and geographical aspects of population development in Veselí nad Moravou. Bachelor thesis. University of South Bohemia in České Budějovice, Pedagogical Faculty, department of Geography, 65 pages

The aim of this work is based on detailed analysis of long-term population development of Veselí nad Moravou illustrate the roots of its present condition, size and position in the settlement system of the Czech republic and the Southern Region. The organization of settlement system in the Czech republic has its roots especially in the industrial period – the 19th and 20th century. During this period each settlement has undergone a development which has been influenced by many aspects (economic, political, social, cultural or natural. The core work is the development of mapping population size in Veselí nad Moravou, the generalization of long-term trends and tendencies of development, finding the key determinants and causes of the current situation.

Keywords: population development, Veselí nad Moravou, analysis, settlement system

Obsah

1. Úvod	7
2. Zdroje dat a diskuze s literaturou	10
3. Metodika	14
4. Vybrané charakteristiky města Veselí nad Moravou v regionálním kontextu	19
4.1 Fyzickogeografická charakteristika města a regionu	20
4.2 Socioekonomická charakteristika města a regionu	22
4.3 Historický vývoj města a regionu	26
5. Historickogeografické aspekty populačního vývoje města a regionu	30
5.1 Populační vývoj města Veselí nad Moravou	30
5.2 Populační vývoj vybraných měst regionu	35
5.3 Komparace vývoje měst	45
6. Syntéza poznatků	50
6.1 Specifika populačního vývoje	50
6.2 Hlavní historickogeografické aspekty populačního vývoje města Veselí nad Moravou	51
6.3 Prognóza budoucího vývoje	53
7. Závěr	55
8. Seznam použité literatury a zdrojů	57
9. Seznam tabulek a grafů	60
10. Seznam příloh	61
11. Přílohy	62

1. Úvod

Každé sídlo bylo postupem let ovlivňováno jinými historicko-geografickými aspekty, které měli vliv na populační vývoj. V minulosti byl populační vývoj obyvatelstva podmíněn především přírodními podmínkami. Zájem o celkový stav populace je znám již z dob středověku, kdy bylo prováděno sčítání obyvatel nejen k vojenským a daňovým účelům. Postupem času se na zvyšující se nerovnoměrnosti populačního vývoje více a více podílely především socioekonomické faktory. V industriálním období - 19. a 20. století prošlo každé sídlo vývojem, který byl ovlivněn celou řadou aspektů (ekonomických, politických, sociálních, kulturních apod.). Právě v tomto období má kořeny organizace sídelního systému. K hlubšímu pochopení současné socioekonomické reality i k případné predikci dalších vývojových tendencí je nezbytným předpokladem poznání těchto aspektů a především kontinua populačního vývoje. Pro sledování komplexního vývoje a postavení daného sídla lze brát jako vhodný indikátor jeho populační velikost.

Důvodem výběru tématu byla snaha poznat a vysvětlit nejen populační vývoj města Veselí nad Moravou, ale i vývoj města v kontextu vybraného regionu všeobecně. Z regionu, který byl vybrán, pocházím. Proto dalším faktorem ovlivňujícím výběr tématu byla snaha dozvědět se o vybraném městě i regionu něco více. Jako region bylo zvoleno Slovácko. Tento region byl pracovníčně vymezen ze 4 území bývalých okresů, kterými jsou okres Břeclav, Hodonín, Uherské Hradiště a Zlín. Faktorů, které ovlivnily populační vývoj města Veselí nad Moravou a celého zkoumaného regionu, je mnoho. Ať už to byly aspekty přírodní, sociální, ekonomické, politické či další. Všechny tyto aspekty spoluutvářely obraz dnešního města Veselí nad Moravou.

Hlavním cílem této práce je na základě podrobné analýzy dlouhodobého populačního vývoje města Veselí nad Moravou objasnit kořeny jeho současného stavu, velikostní vývoj a postavení v sídelním systému Česka. Nalézt hlavní determinanty a kauzality tohoto vývoje, porovnat jej s vývojem okolních sídel ve vybraném regionu a zasadit tak problematiku do širšího kontextu. Na základě těchto zjištění zachytit dlouhodobé tendence a specifika vývoje města Veselí nad Moravou ve srovnání s okolními městy.

K dílčím cílům práce patří:

1. Interpretace populačního vývoje města Veselí nad Moravou v předstatickém období s důležitými aspekty, které měly na tento vývoj vliv.
2. Porovnání populačního vývoje města Veselí nad Moravou s vybranými městy zvoleného regionu, které pomůže najít a odůvodnit některé trendy a tendence tohoto vývoje.
3. Provedení syntézy, která vede k zobecnění poznatků získaných z analytické části. Objasnění specifik populačního vývoje města Veselí nad Moravou.

Touto prací by mělo dojít k ověření následujících vstupních premis:

1. V industriálním období dojde k nárůstu počtu obyvatel města díky vzniku nových podniků. Celkový vývoj počtu obyvatel i měst byl významně ovlivněn existencí či dobou vzniku železnice, protože právě na existujícím železničním napojení závisel průmysl, co se týče importu a exportu výrobků do větších vzdáleností.
2. Na populačním stavu obyvatelstva se negativně projeví první i druhá světová válka, která si vyžádá své oběti a odsun německého obyvatelstva. Tato hypotéza bude platná i pro ostatní komparovaná města. Jen odsun obyvatelstva německé národnosti se nebude vztahovat na města, kde Němci měli malé či žádné zastoupení.
3. V posledních dvaceti letech je pro velkou část měst Česka typický přirozený úbytek obyvatelstva, který je způsoben změnou reprodukčního chování po roce 1989, tento fakt se negativně projeví na populačním vývoji města Veselí nad Moravou.
4. Populační vývoj města Veselí nad Moravou bude z hlediska vzestupu nebo poklesu obyvatel velmi podobný s ostatními městy regionu Slovácko, které byly zejména od počátku sledovaného období ovlivňovány stejnými událostmi jako Veselí nad Moravou tj. výstavba železnice.
5. Kvůli chybějícím pracovním místům z důvodu úpadku hutního průmyslu po roce 1989 ve Veselí nad Moravou a přirozenému úbytku obyvatelstva se bude populační velikost města snižovat i v dalších letech.

V úvodní kapitole se seznamuje čtenář s cíli a stanovenými hypotézami práce.

Určení nejen cílů práce, ale i hypotéz udává základní směr k nalezení vhodných zdrojů, které jsou potřebné pro tuto práci. Následující kapitola je věnována vybrané literatuře, tato část práce hodnotí volbu stěžejních zdrojů pro celou studii. Shromážděné prameny a klíčová díla pro tuto práci jsou v této kapitole vyhodnoceny a následně interpretovány. V dalším oddílu práce jsou představeny postupy a metody užité v práci, jsou zde zdůvodněna i základní východiska práce. Čtvrtá kapitola představuje vybrané charakteristiky města veselí nad Moravou v regionálním kontextu. Tato část práce je tvořena několika složkami, kterými jsou například fyzicko-geografické a sociálně-ekonomické aspekty či stručné představení historického vývoje regionu Slovácko a města Veselí nad Moravou. Další částí práce je samotná analýza populačního vývoje Veselí nad Moravou, vybraných sídel v regionálním kontextu a v neposlední řadě komparace populačního vývoje těchto sídel. Specifika populačního vývoje jsou následně syntetizovány v kapitole šesté. Hlavním úkolem této kapitoly je interpretace historicko-geografických aspektů populačního vývoje města Veselí nad Moravou. V závěrečné kapitole dochází k hodnocení výsledků a k ověření vstupních hypotéz.

2. Zdroje dat a diskuze s literaturou

Vzhledem k obsahu, vytyčených cílů práce a použitých metod, je výběr literatury a dalších informačních zdrojů primárně zaměřen na publikace, které se týkají populačního vývoje, demografie, historie nebo sídelních struktur. V této kapitole budou představeny jednotlivé zdroje důležité pro vznik práce.

Pro tuto práci byly stěžejní hlavně údaje ze Sčítání lidu, domů a bytů. Sčítání lidu patří mezi nejdůležitější statistická šetření, neboť zjišťuje údaje o stavu obyvatelstva. Již ve středověku bylo prováděno sčítání obyvatel, které bylo určeno k vojenským a daňovým účelům. V některých učebnicích dějepisu se dočteme, že soupis obyvatelstva, který císařovna Marie Terezie dala provést na jaře roku 1754 v zemích České koruny, v Horních a Dolních Rakousích, ve Štýrsku, Korutanech, Kraňsku a Tyrolích, byl prvním toho druhu v Evropě (Fialová 1996, s. 136). Sčítání lidu je definováno jako souborná statistická akce sběru, uspořádání, zhodnocení a publikování vybraných demografických, ekonomických a sociálních údajů zjišťovaných k určitému okamžiku a týkajících se všech osob daného státu nebo jinak vymezeného území (www.czso.cz). Sčítání obyvatelstva se stalo věcí, která se téměř pokaždé opakovala jednou za deset let, nejčastěji v roce, který končil nulou. Výjimku tvoří rok 1940, kdy bylo sčítání obyvatelstva vlivem válečných událostí a okupace republiky v období druhé světové války zrušeno. Proto mezi lety 1930-1950 nejsou k dispozici žádná ucelená data ze Sčítání lidu, domů a bytů. Existují však odhady a průběžné evidence obyvatelstva. Posledním cenzem je Sčítání lidu, domů a bytů z roku 2011.

Pro analýzu populačního vývoje jsou velmi důležitá data z jednotlivých cenzů, které začínají rokem 1869. Tyto údaje jsou k dispozici v Historickém lexikonu obcí České republiky 1869-2001 (ČSÚ 2005). Data použitá pro rok 2011 byla získána z Veřejné databáze ČSÚ, která na svých internetových stránkách nabízí řadu dalších podrobnějších dat o obyvatelstvu Česka. Internetové stránky ČSÚ také poskytují možné prognózy budoucího populačního vývoje ve třech možných variantách až do roku 2050. Rovněž Burcin i Kučera (2003) se zabývají predikcí populačního vývoje, také ve třech možných variantách jako tomu je u ČSÚ, ovšem na rozdíl od ČSÚ až do roku 2065.

Mezi důležitými revolucemi devatenáctého století, kterými byly revoluce ekonomická, vědecká, průmyslová, medicínská a také masivní urbanizace, hraje svou důležitou roli také revoluce demografická, nazývána jinak jako demografická tranzice

nebo demografický přechod. Demografický revoluce významně ovlivnila devatenácté a dvacáté století na celém světě. Tento pojem je mezi historiky spíše opomíjený a to i přesto že ovlivnil celkovou modernizaci světa. Demografický přechod patrně nejsrozumitelněji popsal český demograf Zdeněk Pavlík (1986, str. 510): „Demografickou revoluci je možno co nejstručněji charakterizovat jako převratnou a v celé historii lidstva ojedinělou přeměnu charakteru demografické reprodukce, která je ve svém výsledku nejzřetelněji patrná ve změnách v úrovni úmrtnosti, porodnosti a ve věkové struktuře jednotlivých populací.“

Stručněji se s definicí pojmu demografický přechod vyrovnal anglický geograf Peter Hagett (2001, str. 192): „Demografický přechod může být vyjádřen jako sekvence změn v mírách porodnosti a úmrtnosti v průběhu času.“ Kvalitativní důsledky demografického přechodu na evropskou populaci pak líčí Massimo Livi Bacci (2003, str. 154): „Přirozená dlouhověkost přestala být výsadou většiny a stala se osudem většiny; emigrace přestala být selektivním jevem, stala se masovou...“

Nedílnou součástí informací získaných z regionálních publikací se také stalo rozsáhlé dílo od Kuči (1996-2002), který ve své práci interpretuje poznatky o historickém, urbanistickém, hospodářském a populačním vývoji měst.

Jelikož je cílem této práce objasnění populačního vývoje ve sledovaných obdobích let 1869-2011, důležitým zdrojem bylo dílo od Hampla (1996), který charakterizuje tři základní typy společností: preindustriální – industriální – postindustriální. *Preindustriální společnost* zdůrazňuje úlohu primárního sektoru, charakteristická je pak omezená úloha měst a výrazná determinovanost rozložení obyvatelstva přírodními podmínkami. V *industriální společnosti* je charakteristický rozvoj sekundárního sektoru, rozhodující úlohu má urbanizační proces ve své koncentračně orientované podobě. Postindustriální společnost je charakteristická svým přenosem rozvoje na terciární a kvartérní sektor, dochází k relativnímu omezení koncentračních procesů (Hampl, 1996, str. 24-25).

Podle Hampla (2005) je možné celou problematiku sociálněgeografické regionalizace základním způsobem členit do dvou úrovní hodnocení. V první úrovni jsou řešeny především otázky kvantitativně-kvalitativního určení a následně vymezení sociálněgeografických regionů různých řádů. V části druhé jsou stanoveny významové charakteristiky středisek a regionů. „Z obecného pojetí sociálněgeografických regionů vyplývá, že rozhodujícím hlediskem při jejich určování je hledisko funkční, resp.

vztahové. Obecně představuje sociálněgeografický region komplex rozmanitých sociálněgeografických jevů integrovaných jejich vzájemnými vztahy.“ (Hampl, 2005)

Průmyslová revoluce byla jednou z hlavních příčin nárůstu počtu obyvatel, je tedy na místě ponechat zde prostor pro vysvětlení zmiňovaného pojmu. Od začátku 19. století až do počátku století 20. probíhal v českých zemích složitý proces kapitalistické transformace a modernizace ekonomiky a společnosti, k němuž se obvykle pojí termíny jako první a druhá fáze industrializace nebo průmyslová revoluce. Autorům základních českých prací k této problematice nelze upřít řadu objevných a přínosných koncepčních přístupů i přínosů (v našem případě zejména Jakubec, Jindra (2006); Urban (1978, 1982); Hroch (1999); Lacina (1990); Purš (1990). Vymezením průmyslové revoluce se také podrobně zabývá Jakubec, Jindra (2006). Průmyslovou revoluci definuje jako „dramatický, nesmírně dynamický, ale jen několik desetiletí trvající komplexní proces nástupu a rozmachu továrního (strojového) průmyslu“. Průmyslová revoluce je chápána jako první fáze razantního hospodářského růstu. Pro datování průmyslové revoluce je třeba vzít v potaz, že průmyslová revoluce je fenoménem regionálním. Ve středoevropském prostoru na území Rakouska-Uherska lze sledovat dřívější a rychlejší nástup industrializace na území českých zemí, Štýrska, Dolního Rakouska a Lombardie, než tomu bylo na území Uherska a v periferních oblastech rakouské části státu (Jakubec, Jindra, 2006). V českých zemích se nejčastěji uvádí jako zlomový rok letopočet 1800, kdy se dominantním průmyslovým odvětvím stalo textilnictví. Ve třicátých letech 18. století pak následoval průmysl potravinářský a cukrovarnický. S rozvojem železnice pak revoluce zasáhla i dopravu.

Purš (1960) klade počátky průmyslové revoluce v českých zemích do 20. let 19. století a její dovršení datuje do roku 1873. Od tohoto období už mluví o přerůstání kapitalismu volné konkurence v imperialismus, který už neslučuje s průmyslovou revolucí, jelikož tu charakterizuje jako přechod od manufakturní a řemeslné výroby k tovární výrobě. Teprve s růstem průmyslové výroby a celkovým přetvářením společnosti, kdy podstatná část jejich aktivit byla nadále vázána na města, se podíl osob žijících ve městech začal zvyšovat výrazněji. Jestliže ještě v polovině 18. století žila ve městech pouhá desetina obyvatel českých zemích, do poloviny 19. století již žil ve městech každý pátý, do konce 19. století již téměř každý druhý. Velmi různorodě zasáhla do vývoje měst výstavba železnice, hlavní a první představitelky moderní dopravy (Fialová, 1996; Hlavačka, 1990).

Důležitým zdrojem informací pro pochopení problematiky historického, sociálně ekonomického a populačního vývoje města Veselí nad Moravou se stala především publikace autorů Futáka a Plačka (2011). Tato kniha byla vydána v roce, kdy si město Veselí nad Moravou připomínalo 750. výročí první písemné zmínky o Veselí. Dalším neméně důležitým zdrojem je kniha od Nekudy (1999), která popisuje město Veselí nad Moravou v širším kontextu tohoto regionu. Literatury, která by charakterizovala region Slovácko, není dostatek. K dispozici je pouze jedna kniha, která se zabývá geografickými charakteristikami o regionu Slovácko, autorem je Vencálek (1999). Zdrojem pro charakterizování přírodních poměrů Slovácka se stala kniha od Culka (1996), kde byly využity informace hlavně o klimatických, půdních a biogeografických poměrech. Další informace byly doplněny z knih Nekudy (1982, 1999), Hurta (1970) a Svobody (1971). Z rodinné a městské knihovny byly získány i publikace o vybraných městech. Zde jsou především k dohledání konkrétní historicko-geografické aspekty populačního vývoje.

3. Metodika

Cílem třetí kapitoly je objasnění vymezení sledovaného regionu, period a popsání vlastní metodiky. Jsou zde rozebrány postupy, které se staly nedílnou součástí analytické kapitoly. Konkretizována bude i již v úvodu zmíněná struktura práce. Metodicky se práce opírá o studium pramenů a jejich následnou interpretaci, dále pak o analýzu populačního vývoje měst a regionu.

Podle Hampla (2005) jsou regiony založeny na relativní uzavřenosti obytných, ale hlavně pracovních a obslužných funkcí. Reálně neexistují hranice mezi regiony, obyvatelé často využívají více středisek. Veselí nad Moravou nelze považovat za mikroregionální středisko, jelikož se v bezprostřední oblasti nenachází žádný funkční mikroregion. Z ostatních vybraných měst tvoří podle Hampla (2005) mikroregiony Břeclav, Hodonín, Kyjov a Uherské Hradiště. Mikroregion lze charakterizovat jako územní celek, na jehož území dochází k relativně uzavřeným nejintenzivnějším regionálním procesům, mezi které patří především dojíždka za prací a za základními druhy služeb. Vyšší stupeň regionu je dán zpravidla správní funkcí (okresní město). Pro utváření příslušných celků jsou vztahy mezi bydlištěm, pracovištěm a komplexem základních služeb. Mikroregionální struktura má vždy nodální formu. Příkladem nodálních regionů jsou regiony spádové, vymezené oblastmi, ze kterých lidé jezdí nakupovat do určité oblasti – jádra = nodus = centra. Město Veselí nad Moravou patří k mikroregionálnímu středisku Uherské Hradiště. Ve sledovaném regionu se také podle Hampla (2005) nachází i jedno středisko mezoregionálního charakteru, kterým je krajské město Zlín. Posledním sledovaným městem je Uherský Brod, ten je podle Hampla (2005) městem spadajícím k mikroregionu Uherské Hradiště.

Pro systematictější sledování populačního vývoje Veselí nad Moravou a dalších měst regionu bylo období let 1869-2011 rozděleno do několika vývojových etap. Jedná se tedy o léta 1869-1900, 1900-1930, 1930-1950, 1950-1980 a 1980-2011. Vzorem pro periodizaci byly práce Hampla (1996), který rozdělením socioekonomického vývoje na předindustriální, industriální a postindustriální období navazuje na Purše (1960) a na Rostowa (1960). Takto vymezená období jsou z důvodu existence a dostupnosti dat o populační velikosti měst ze Sčítání lidu, domů a bytů. Dalším kritériem výběru jednotlivých období je srovnatelnost intervalů, až na období 1930-1950. První zkoumané období bylo vybráno proto, že se jedná o období prvního moderního sčítání lidu. Spolu s tímto prvenstvím se jedná také o období dovršení

1. etapy průmyslové revoluce v českých zemích a v neposlední řadě přichází rozmach dopravy, především železniční. Jedná se o faktor s výrazným předpokládaným dopadem na vývoj sídelního systému. Další období je stanoveno z důvodu možného ovlivnění válečnými důsledky první světové války a vznikem samostatné ČSR. Toto období je stanoveno tak, aby se ukázalo, zda došlo k návratu počtu obyvatel na předválečný stav nebo zda vůbec toto válečné období poznamenal vývoj počtu obyvatel ve sledovaných městech. Období 1930 až 1950 je vybráno právě z důvodu objasnění stavu obyvatelstva před a po druhé světové válce. Populační velikost vybraných měst se liší vzhledem k míře zasažení jednotlivých subjektů válkou a vysídlování německého obyvatelstva (Břeclav) i rozsahu poválečné obnovy. Další sledované období 1950-1980 je charakteristické socialistickou industrializací a s ní spojenou výstavbou, z čehož lze předpokládat zvýšenou dynamiku ve vývoji sídelního systému. Ve vymezeném regionu dochází k opožděné industrializaci. Z některých měst se stala průmyslová střediska díky tomu, že byl průmysl považován za nejdůležitější sektor v rámci Československa. Velký vliv na rozvoj populace měla tehdejší socialistická pronatální politika. Poslední období bylo stanoveno lety 1980-2011. Důvodem byla snaha o porovnání současného počtu obyvatel ve městech s tím předrevolučním. V tomto období je možné sledovat, jak se projeví přirozený úbytek obyvatelstva typický pro Česko zejména v posledních dvaceti letech v porovnání se Sčítáním lidu, domů a bytů v roce 1980. Zároveň se jedná o období, kdy končí enormní růst a produktivita průmyslu. Po sametové revoluci v roce 1989 se změnila situace jak v průmyslu, tak i v ekonomice a díky novým životním možnostem i situace populační. Docházelo ke změně reprodukčního chování, které je charakteristické pro druhý demografický přechod. Vyznačuje se především nízkou porodností.

Celá práce začíná úvodní kapitolou, kde jsou stanoveny hypotézy z vlastních předpokladů, které vycházejí z osobních očekávání. Hlavní cíl společně s hypotézami určují směr k nalezení zdrojů pro práci. Shromážděné prameny jsou vyhodnoceny a postupně interpretovány v následující kapitole. Kapitola čtvrtá seznamuje čtenáře s fyzickogeografickými, socioekonomickými a historickými aspekty populačního vývoje Veselí nad Moravou zasazené do kontextu vybraného regionu. Tato kapitola se také snaží nastínit populační vývoj v předstatickém období.

Pro přehlednější porovnání populačního vývoje vybraných měst v analytické části práce byly použity výpočty pro zjištění změn v daných městech, okresech a Česku. V této práci bylo pracováno s relativním indexem změny (RIZ). Relativní indexy změny

byly počítány pro jednotlivá období, která byla stanovena. Jedná se o roky 1869-1900, 1900-1930, 1930-1950, 1950-1980 a 1980-2011. Nejdříve byl RIZ vztahován k průměru změny počtu obyvatel Česka a poté i k součtu obyvatel ve vybraných okresech.

Výpočet relativního indexu změny, který je vztažen na vývoj počtu obyvatel Česka:

$$RIZ = \frac{\frac{K_m}{P_m}}{\frac{K_r}{P_r}}$$

Ve vzorci: RIZ = relativní index změny, K_m = údaj počtu obyvatel za vybrané město a konečný rok období, P_m = údaj počtu obyvatel za vybrané město a počáteční rok období, K_r = údaj počtu obyvatel za republiku a konečný rok období, P_r = údaj počtu obyvatel za republiku a počáteční rok období.

Výpočet relativního indexu změny, který je vztažen na vývoj počtu obyvatel okresů Hodonín, Břeclav, Uherské Hradiště a Zlín:

$$RIZ = \frac{\frac{K_m}{P_m}}{\frac{K_o}{P_o}}$$

Ve vzorci: RIZ = relativní index změny, K_m = údaj počtu obyvatel za vybrané město a konečný rok období, P_m = údaj počtu obyvatel za vybrané město a počáteční rok období, K_o = údaj počtu obyvatel za vybrané okresy a konečný rok období, P_o = údaj počtu obyvatel za vybrané okresy a počáteční rok období.

Jako region bylo vybráno Slovácko. Jedná se o území čtyř bývalých okresů: Břeclav, Hodonín, Uherské Hradiště a Zlín. Byla zvolena spíše cesta porovnávání vybraných bývalých území okresů nežli celých krajů. Všechna vybraná města však nepatří do regionu Slovácko. Výjimku tvoří pouze Zlín, ten se ale nachází v okrese, jehož jižní část pod region Slovácko spadá. Většina měst byla zvolena proto, že patří mezi bývalá okresní střediska. Mezi okresní města nepatří jen Uherský Brod a Kyjov, ale ještě před rokem 1960 byla tato města také okresními středisky.

Kritéria pro výběr měst:

- Srovnatelný počet obyvatel na začátku sledovaného období a to vyšší než 4 tisíce obyvatel. Výjimku tvořil jen Zlín, který svým počtem obyvatel

přesahuje všechna ostatní města, patří nejen mezi okresní, ale je i krajské středisko, a tak byl do výběru zařazen.

- Odlišný rozvoj oproti ostatním městům.
- Příslušnost k regionu Slovácko. Výjimku opět tvoří Zlín, který patří do oblasti jižního Valašska. Jižní část bývalého okresu Zlín však do regionu Slovácko ještě patří.

Pro srovnání byla zvolena tato města: Břeclav, Hodonín, Kyjov, Uherské Hradiště, Uherský Brod a Zlín. Hodonín byl vybrán z toho důvodu, že se jedná o okresní město a splňuje tedy požadavek výběru jako centra regionu. Kyjov byl vybrán díky podobné populační velikosti jak na začátku sledovaného období, tak i v současnosti. Město Břeclav je stejně jako Hodonín střediskem okresu. Tak jako Veselí nad Moravou je i Břeclav železničním uzlem. Uherské Hradiště bylo nominováno nejen z důvodu okresního střediska, ale i proto, že na začátku sledovaného období mělo Uherské Hradiště podobný počet obyvatel, jako mělo Veselí nad Moravou a dnes je počet obyvatel v tomto městě značně rozdílný. Město Uherský Brod bylo vybráno kvůli významnému rozvoji v průmyslu. Zlín je jediným městem z vybraného vzorku měst, které je krajským i okresním střediskem. Bylo vybráno právě proto, že je významným průmyslovým, obchodním a kulturním centrem. V poslední době se počet obyvatel města snižuje hlavně kvůli odtrhávání některých městských částí od Zlína.

Tabulka č. 1: Kritéria výběru měst

Města	Okresní město	Region Slovácko	Počet obyvatel 5 tisíc na začátku sledovaného období
Veselí nad Moravou	-	+	+
Hodonín	+	+	+
Kyjov	+	+	+
Břeclav	+	+	-
Uherské Hradiště	+	+	+
Uherský Brod	-	+	+
Zlín	+	-	-

Vysvětlivky: (+) znamená, že je požadavek splněn a (-) je dáno za nesplněný požadavek

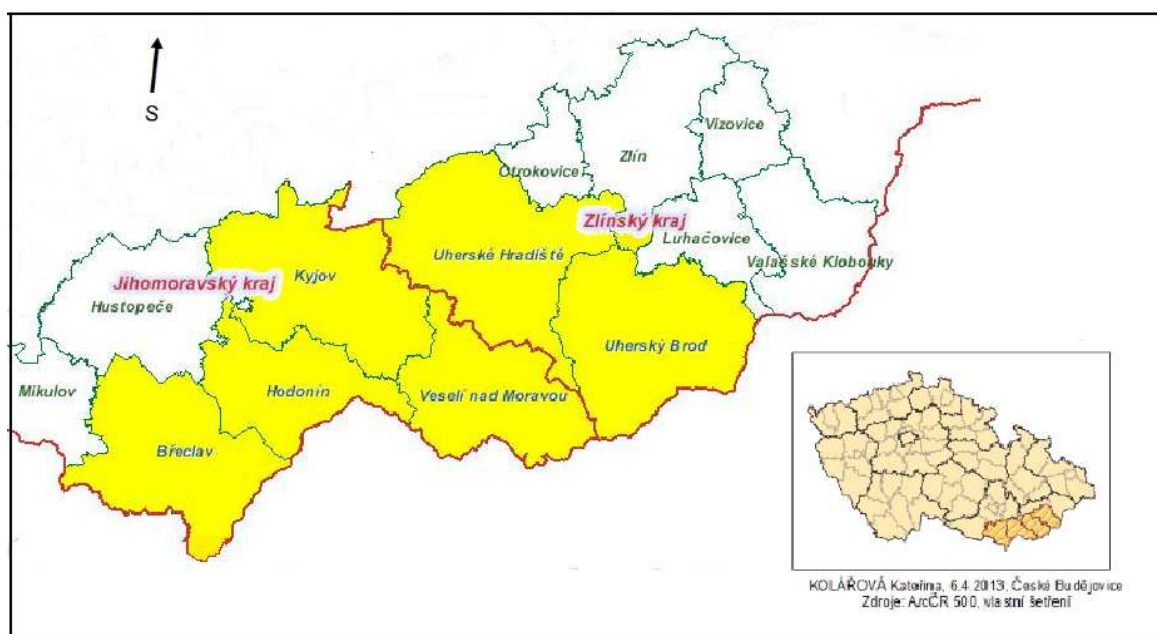
V analytické části práce budou zobrazeny i doprovodné grafy a tabulky v přílohách. Hlavním cílem v analytické kapitole bude interpretace změn v populační velikosti vybraných měst na základě znalostí o jejich historickém vývoji. Tato vybraná města budou následně srovnávána mezi sebou v rámci okresů Břeclav, Hodonín, Uherské Hradiště a Zlín ve vymezených obdobích a to v letech 1869-1900, 1900-1930, 1930-19500 , 1950-1980 a 1980-2011. V každém daném období bude popisováno snížení nebo zvýšení počtu obyvatel měst. V dalších částech kapitoly budou nalézány i příčiny změn populačního stavu.

V kapitole syntéza poznatků budou vykresleny dílčí poznatky vyplývající z analýzy. Cílem této kapitoly bude interpretace poznatků týkající se diferenciací populačního vývoje. Na základě těchto poznatků o tendenci vývoje budou města kategorizována do několika kategorií: poklesová, stagnační, mírně růstová, dynamická a zvrátová podle převažující tendence jejich vývoje. Dojde i ke shrnutí hlavních historicko-geografických aspektů populačního vývoje vybraných měst. Závěrečná část kapitoly se zabývá prognózou budoucího vývoje.

4. Vybrané charakteristiky města Veselí nad Moravou v regionálním kontextu

Slovácký region (Obr. č. 1) se nachází v jihovýchodní části Česka na rozhraní dvou krajů Jihomoravského (území bývalých okresů Hodonín a Břeclav) a Zlínského (území bývalých okresů Zlín a Uherské Hradiště), při hranicích se Slovenskem a Rakouskem, které tvoří jeho jižní a jihovýchodní hranici (Vencálek 1999).

Obrázek č. 1: Vymezení Slovákka

Zdroj: ePUSA, vlastní šetření

Převážná většina autorů (např. Niederle, 1923; Vencálek, 1999) se shoduje na tom, že severní a severozápadní hranice probíhá podél pohoří – Chřibů a Ždánického lesa, ale vymezuje se už s menší přesností. Členění Slovákka prošlo za poslední storočí významným vývojem. Změny souvisely především s rozšířením národopisných poznatků. Rozdělení na podoblasti je založené na odlišnostech typů krajiny, dřívějšího způsobu života, původu obyvatel, nářečí, lidové hudby, původní lidové architektury apod. Významným prvkem pro odlišení jednotlivých podoblastí jsou kroje. Dnes převažuje následující členění. Slovákko se dělí na sedm podoblastí včetně Podpálaví. Podstatnou část tvoří Dolňácko, které se dělí na čtyři části:

- Podluží
- Hornácko
- Hanácké Slovákko (přechodná oblast)

- Luhačovické Zálesí (přechodná oblast)
- Moravské Kopanice
- Podpálaví
- Dolňácko
 - o Uherskohradištské Dolňácko (Uherskohradištsko)
 - o Strážnické Dolňácko (Strážnicko)
 - o Kyjovské Dolňácko (Kyjovsko)
 - o Uherskobrodské Dolňácko (Uherskobrodsko)

Celková rozloha Slovácka je přibližně 2732 km², což jsou cca 3 % celkového území Česka. Přechodná pásma s hanáckými a valašskými vlivy pak činí 618 km² (Halada, 2006). [1]

4.1 Fyzickogeografická charakteristika města a regionu

Zejména v předindustriální éře měly fyzickogeografické podmínky ve vztahu k rozmístění obyvatelstva velký vliv. Svou kvalitou utvářely přírodní podmínky předpoklady pro osídlování regionu. Nejvýznamnějšími složkami přírodního prostředí ovlivňující formulování systému osídlení sledovaného regionu byly především reliéf, klimatické poměry a hydrologické poměry.

Geologicky náleží území Slovácka ke dvěma geomorfologickým celkům – Západním Karpatům a Vídeňské pánvi. (zdroj: stránky města Zlín) Z geomorfologického hlediska je Slovácko pestré území tvořené rovinami, pahorkatinami, vrchovinami a hornatinami. V severozápadní části Slovácka se nacházejí Středomoravské Karpaty a na jihovýchodě Moravsko-slovenské Karpaty. Oba tyto celky patří k Západním Karpatům. Předěl mezi těmito celky tvoří Jihomoravská pánev, která je součástí Vídeňské pánve. Geomorfologické celky jakými jsou Chřiby, Ždánický les a Kyjovská pahorkatina zasahují do území Slovácka ze Středomoravských Karpat. Z Moravsko-slovenských Karpat pak na toto území zasahují Bílé Karpaty a Vizovická vrchovina a Jihomoravská pánev je tvořena jediným celkem, kterým je Dolnomoravský úval. Ve střední části Slovácka nalezneme nejméně členité, ploché až mírně zvlněné území. Tato část sledovaného regionu Slovácko byla v historii pro osídlování nejatraktivnější. Naopak nejčlenitější území, které bylo osídleno později, se vyskytuje

v severozápadní a jihovýchodní části. Přirozenou osu Slovácka tvoří řeka Morava, která spolu s řekou Dyjí představuje nejvýznamnější vodní toky tohoto území.

Podnebí je v regionu Slovácko velmi příznivé, nachází se v teplé klimatické oblasti s dlouhým, teplým a suchým létem. Přechodné období je zde velmi krátké s teplým jarem a podzimem. Zima je krátká, mírně teplá a suchá s velmi krátkým trváním sněhové pokrývky. V nejvyšších částech regionu je již chladná klimatická oblast. V oblasti Dyjsko-moravské nivy se průměrné roční teploty pohybují kolem 9°C, na vrcholech Bílých Karpat kolem 6°C.[1]

Město Veselí nad Moravou se nachází v jihovýchodní části Moravy, na území Jihomoravského kraje, v severní části bývalého okresu Hodonín. Územně je dnešní katastr tvořen třemi částmi, tedy část Zarazice, Veselí nad Moravou a Milokošť. Celková výměra katastru je 3569 ha, z toho je 139 ha zastavěné plochy. Největší část tvoří orná půda, která má celkovou rozlohu 1890 ha. Naopak nejmenší plochu zaujímají vinice, tolik typické pro tuto oblast. Veselí nad Moravou však tvoří výjimku. Mnohem rozsáhlejší plochy vinic se vyskytují v katastrech okolních obcí. Katastr dnešního Veselí nad Moravou je situován částečně v nivě řeky Moravy. Levobřežní osídlení leží pak na terase Moravy navazující na východě na podhůří Bílých Karpat (Vlček, 1984, str. 262).

Geomorfologicky patří Veselí nad Moravou do severní části Dolnomoravského úvalu, který je nejsevernějším výběžkem Vídeňské pánve a tím se zařazuje do vnitrokarpatských pánví. Nadmořské výšky se v Dolnomoravském úvalu pohybují mezi 150 – 275 m, přičemž průměrná výška je 176 m n.m. Nadmořská výška města Veselí nad Moravou se pohybuje od 165 m n.m. (niva Moravy) až k 246 m n.m. (vrch Radošov) (Demek, 1965, str. 231-234). Hlavní páteřní osou Veselí nad Moravou je řeka Morava. Významnými jsou dva levostranné přítoky – řeka Velička lemující jižní hranici katastru města a řeka Svodnice přitékající od obcí Blatnice pod Svatým Antonínkem a Blatnička. Řeka byla upravována za účelem využití vodní energie k pohonu mlýnů nebo výroby elektrické energie. Fyzicko-geografické podmínky zejména v předindustriální době mohou v mnoha ohledech ovlivňovat sociální a ekonomické poměry v oblasti a ovlítnit tak i systém osídlení. K osídlování tohoto území docházelo nejen díky blízkosti řeky Moravy, ale i úrodnosti Dolnomoravského úvalu, který patří mezi nejteplejší oblasti v Česku. Tato oblast patří k nejúrodnějším.

4.2 Socioekonomická charakteristika města a regionu

Již od nejstarších dob bylo osídlování regionu výrazně podmíněno charakterem přírodních podmínek. Konkrétně to bylo zapříčiněno především úrodností nivní půdy s černozemí, blízkostí vodních toků a dostatkem stavebního materiálu (jíl = hliněná architektura panonského typu). Nejdříve bylo osídleno charakteristické rovinné území, v době neolitu se pak osídlení postupně rozšířilo až do podhůří Bílých Karpat. Původní lesní nížinnou vegetaci lužních lesů nahradila dnešní kulturní krajina. Rozšiřování komunikací vlivem průmyslové revoluce vedlo k rozvoji průmyslových center Břeclavi, Hodonína a Uherského Hradiště (Vencálek, 1999). Obyvatelstvo a jeho struktura byla významně ovlivněna 2. světovou válkou a jejími důsledky. Region Slovácko je charakteristické vysokým soustředěním obyvatel od 2 do 5 tisíc obyvatel. Nejlidnatějším městem Slovácka je Hodonín. Na rozdíl od relativně nízkého poměru věřících v Česku, vykazuje region Slovácko nadprůměrnou míru religiozity. Nejvíce věřících se hlásí k římskokatolické církvi.

V roce 2004 žilo na Slovácku 422 896 obyvatel s průměrnou hustotou zalidnění 134 obyvatel na km². V posledních čtyřech letech počet obyvatel stagnuje, dochází k výraznějšímu poklesu hrubé míry porodnosti a pozvolnějšímu poklesu hrubé míry úmrtnosti. Tento trend je patrný v celém Česku a projevuje se na úbytku obyvatelstva přirozenou měrou.

Úrodná půda, která se vyskytuje na Slovácku, byla od pradávna zdrojem obživy pro obyvatele tohoto regionu. V současnosti patří mezi neúrodnější oblast v Česku. Ojedinelou *zemědělskou* oblast s velmi příznivými podmínkami vytvářejí pahorkatiny Dolnomoravského úvalu, Středomoravských a Moravskoslezských Karpat. Úrodnost půd způsobuje vysoký podíl černozemě. V nejjižnějších okresech regionu Slovácko se nachází největší část z celkové rozlohy kukuřičného výrobního typu v Česku, dominantní je i řepařský výrobní typ. Východně situované části okresů Hodonín a Uherské Hradiště pak náleží k bramborářsko-ovesnému výrobnímu typu. Oba tyto výrobní typy zaujímají rozhodující část výměry zemědělské půdy v okrese Zlín. Zbývající část regionu, tedy část nivy řeky Moravy, přísluší k řepařskému výrobnímu typu. V celém slováckém regionu je rozvíjeno tradiční pěstování vinné révy koncentrované v okresech Břeclav a Hodonín, ale i ovocných sadů. Obě tato města zaujímají první dvě místa v produkci vinné révy a vína v Česku. Co se týče živočišné

produkce, dříve představovala převládající složku zemědělství, došlo však k jejímu útlumu stejně tak jako v celém Česku po 90. letech. Dnes se setkáváme spíše s individuálním chovem vepřů a drůbeže (Vencálek, 1999).

Z hlediska odvětvové struktury a významu *průmyslu* na celkové zaměstnanosti v jednotlivých okresech je průmyslová výroba v regionu Slovácko značně diverzifikovaná. Těžební oblasti se nacházejí v Mikulčicích na Hodonínsku (lignit) a na území mezi Břeclaví a Hodonínem (ropa a zemní plyn). Okresy Hodonín a Uherské Hradiště jsou významné těžbou surovin pro průmysl stavebních hmot. Vzhledem k zemědělské tradici je pro Slovácko charakteristický potravinářský průmysl, jedná se především o zpracování zeleniny, ovoce a vína. Sledovaný region je charakteristický nízkou životní úrovní a hustotou zalidnění, nadprůměrným podílem zaměstnanosti v priméru a nadprůměrnou nezaměstnaností. Jedná se spíše o venkovské oblasti s nižším stupněm urbanizace a ekonomického rozvoje, zároveň jde ale o oblasti s lepším životním prostředím.

Město Veselí nad Moravou patří k tzv. staré sídelní oblasti a zdejší pravěké a protohistorické osídlení navazuje na širší oblast Dolnomoravského úvalu. Tato oblast patří mezi ty nejúrodnější, a proto zde docházelo k rozsáhlému osídlování již v mladší době kamenné. Byly to právě podmínky pro zemědělství, které určovaly hustotu osídlení a charakter sídel. Oblast je charakterizována zelinářsko-ovocnářským rozšířením zemědělského hospodaření. V dnešní době při zakládání nových sídel již není kladen takový důraz na úrodnost oblasti. Je to dáno hlavně díky dobré dopravní dostupnosti, která umožňuje transport veškerých potravin na velké vzdálenosti. Veselí nad Moravou sice patří do nejúrodnější oblasti Česka, zaměstnanost v priméru tomu však neodpovídá.

Tabulka č. 2: Ekonomicky aktivní obyvatelstvo podle odvětví ekonomické činnosti

Veselí nad Moravou	Celkem	Struktura v %
Ekonomicky aktivní	6 303	100,0
Odvětví ekonomické činnosti:		
Zemědělství, lesnictví a rybolov	146	2,3
Průmysl	2 424	38,5
Stavebnictví	641	10,2

Obchod, opravy motorových vozidel a spotřebního zboží	655	10,4
Pohostinství a ubytování	160	2,5
Doprava, pošty a telekomunikace	549	8,7
Peněžnictví a pojišťovnictví	76	1,2
Služby pro podniky, výzkum	225	3,6
Veřejná správa	313	5,0
Školství, zdravotnictví, sociální činnosti	660	10,5
Ostatní veřejné osobní služby	233	3,7
Nezjištěné odvětví	221	3,5

Zdroj: SLDB 2001

V závěru hospodářské krize (v roce 1935) mělo město kolem 6300 obyvatel a velmi hrubě odhadnutý počet cca 3500 pracovních míst. Mezi hlavní zaměstnavatele patřily tenkrát: velkostatek, železnice, Regulace řeky Moravy, výroba obuvi a výroba nábytku. Většina obyvatel měla při zaměstnání i své vlastní malé hospodářství pro vylepšení životní úrovně. Někteří dokonce dlouhodobě vyjížděli za prací z regionu. Velký skok v rozvoji města nastal v období 60. a 70. let vlivem znárodněných továren, dílen a provozoven, které měly díky monopolizaci trhu zajištěný odbyt. Na území východně od železniční tratě byl postaven závod s více než 2000 pracovními místy a navazující sídliště panelových domů. V té době vzrostl počet obyvatel z 8 tisíc na 12,5 tisíc (Andonov, 2011).

Ve Veselí nad Moravou patří mezi nejvýznamnější podniky podle počtu zaměstnanců stále Železářny Veselí a.s., které v současné době zaměstnávají cca 300 osob, Stival Automotive (cca 180 zaměstnanců), ČSAD Vesna (cca do 100 pracovních míst) a další. S nástupem ekonomické krize před několika lety začala mít a.s. Železářny problémy, což se projevilo v nezaměstnanosti obyvatel. Míra registrované nezaměstnanosti ve Veselí nad Moravou se v roce 2011 dostala na 14,68 %, v porovnání s mírou registrované nezaměstnanosti v Česku (8,6 %) se jednalo o vysoký nadprůměr (Andonov, 2011).

Největší podíl ve vzdělanostní struktuře zaujímají vyučení a dále lidé se základním vzděláním. Ve srovnání s Českem je ve Veselí nad Moravou cca o třetinu vyšší podíl osob se základním vzděláním, o něco vyšší je i počet vyučených osob, naopak o 20 % nižší je počet osob s maturitou a skoro třetinový počet osob s vysokoškolským vzděláním (Strategický plán rozvoje města, 2011).

Region Slovácko patří mezi nevýznamnější tranzitní oblasti mezinárodní *dopravy* Česka. Spolu s Lanžhotem a Poštornou je Břeclav nejvytíženějším hraničním uzlem. Mezi nejdůležitější tahy patří dálnice D2 mezi Brnem a Bratislavou. Rozhodující význam v době vzniku a následného vývoje železnice na Slovácku měla blízkost Vídně ležící na Dunaji. Z toho důvodu byla nejdříve vystavena železniční trať z Vídně do Břeclavi a později pak do Brna. Tím se stala Břeclav prvním a dosud stále nejvýznamnějším uzlem slováckého regionu. Následně byla vybudována trať přes Hodonín do Přerova, s pokračováním Moravskou branou do Ostravy nebo napojení z Přerova přes Olomouc až na Prahu (Klementová, 2007). [2]

Město Veselí nad Moravou je součástí aglomeračního pásu Pomoraví, leží na urbanizační ose – silnice I/55, která tvoří dopravní spojnici mezi střední a jižní Moravou. Veselí je významnou dopravní křižovatkou. Pro okolní města je cílem dojížděky za prací právě díky rozvinutému průmyslu, zemědělství a občanskému vybavení. Veselí nad Moravou je významný železniční uzel pro zdejší okolí. Z Veselí vycházejí tratě ve čtyřech různých směrech. Jsou to tratě ve směrech Brno, Hodonín, Vrbovce a Vlárský průsmyk. Bohužel přes většinu obcí Veselska nevede železnice, pouze trať 343 Veselí – Hodonín a trať 344 Veselí – Vrbovce. Na území ORP Veselí nad Moravou se nacházejí převážně obce venkovského charakteru. Město Veselí nad Moravou představuje koncentrační jádro z hlediska zaměstnanosti a ekonomické autonomie, existuje zde však i určitá závislost na jiných ekonomických/pracovních centrech (např. Uherské Hradiště), která vyplývá z liniového uspořádání sídelního systému podél řeky Moravy.

Podíl městského obyvatelstva na území ORP Veselí nad Moravou činí cca 2,5 %, hustota obyvatel je cca 120 obyv./km², což je lehce pod průměrem České republiky. Z hlediska věkové struktury nejsou výraznější odklony od krajského rozložení jednotlivých věkových skupin obyvatelstva. Co se však ukazuje průměrného věku týče, patří ORP Veselí nad Moravou do skupiny spíše demograficky starších ORP Jihomoravského kraje. Ve srovnání s ostatními ORP Slovácka (Uherské Hradiště, Uherský Brod) je ORP Veselí nad Moravou demograficky mladší (měřeno podílem počtu osob 65+ na počtu osob ve věkové kategorii 0-14 – indexem stárů). Slovácký region vykazuje nadprůměrnou míru religiozity ve srovnání s mírou religiozity v Česku.

4.3 Historický vývoj města a regionu

„Historie regionu Slovácko je bohatá a sahá do dávné minulosti. Úrodný Dolnomoravský úval sehrával roli křižovatky pravěkých obchodních cest, probíhajících severojižním směrem k Moravské bráně, jednak Podunajím od východu k západu. Již ve starší době kamenné se zde po určitou dobu zdržovali pravěcí lidé, jak dokládají archeologické nálezy po celém území. Od střední doby kamenné zaznamenáváme na mnoha místech doklady o osídlení a způsobu života pravěkých lidí“. [3]

Nejvýznamněji vstoupilo Slovácko do našich dějin v období slovanského osídlení, konkrétně pak v 9. Století. Svědčí o tom zejména existence dvou velkých center Velké Moravy na území Starého Města a Mikulčic. Existují dvě teze o vývoji po zániku Velkomoravské říše. Na jedné straně je zřejmý úpadek kvůli tomu, že se bývalé centrum významné evropské mocnosti dostalo na okraj nově se tvořícího feudálního státu. Na straně druhé se začínají více rozvíjet kulturní tradice. [3]

„V 11. století vznikl pravděpodobně jako součást opevnění na česko-uherské hranici, budovaného kolem roku 1030 Břetislavem I., hodonínský hrad. První písemná zmínka o něm pochází z roku 1073, městem byl Hodonín poprvé nazván v roce 1228 v zakládací listině královny Konstancie. Součástí opevnění tvořila i veselská vodní pevnost. Ze 12. století pochází nejstarší písemné svědectví o existenci Kyjova, náležejícího tehdy benediktýnům z kláštera Hradisko u Olomouce. Na přelomu 12. a 13. století byl moravským markrabětem Vladislavem Jindřichem založen cisterciácký klášter na Velehradě, do něhož byli v roce 1205 povoláni mniši ze západočeského kláštera v Plasích. Založení kláštera mělo nesmírný význam hospodářský, neboť cisterciáci pečovali o rozvoj svých statků a kolonizaci území.“ [3]

Pro Slovácko bylo nesmírně významné 13. století, neboť byla v této době založena dvě významná města Uherské Hradiště a Uherský Brod. „Založení Hradiště však nebylo jedinou královskou městskou lokací. Další vhodné místo k založení města leželo tam, kde obchodní cesta přecházela přes řeku Olšavu a kde se od pradávna vybíralo clo a to v místě nazvaném Brod. K založení města došlo v rozmezí let 1254 – 1262.“ [3]

„Význam pevnostního systému, vybudovaného na východní hranici českého státu se projevoval téměř po celé feudální období. Již od 14. století se území okresu stalo cílem nájezdů vojsk Matouše Čáka Trenčanského, po značnou část 15. století byl

zdejší kraj sužován válkami a boji, nejprve husitských vojsk, později válkami mezi Jiřím z Poděbrad a uherským králem Matyášem Korvínem. Do tohoto období spadá významná výsada, které se dostalo Uherskému Hradišti. Po uzavření mírových smluv ocenil tehdejší vládce Moravy král Matyáš jeho věrnost a statečnost udělením nového městského znaku a právem pečeti listiny červenou pečetí, což byla výsada dosud přístupná jen nejvyšším šlechticům v zemi.“ [3]

Poměrně klidnější období pro kraj znamenalo 16. století, kdy města i vesnice měly dostatek prostoru pro rozvoj obchodu a výrobní činnosti, ale i pro svobodné projevy svého přesvědčení. Z této doby se datuje název zdejšího kraje Zahrada Moravy i přechod značné části obyvatelstva od katolictví k protestantismu.

Těžké období pro obyvatelstvo i kraj přineslo 17. století. Zničující nájezdy Bočkajovců, Švédů, Turků a Kuruců znamenaly zejména pro venkovský lid nesmírné utrpení. I když hlavní pevnost kraje, Uherské Hradiště, odolala, válkami bylo krutě postiženo i městské obyvatelstvo. Zastavil se rozvoj řemesel a obchodu, počet obyvatelstva poklesl na polovinu, území okresu opustily významné osobnosti z řad protestantů, které prchaly před násilnou rekatolizací. K nejvýznamnějším z nich patřil zdejší rodák, světově proslulý filozof, teolog a pedagog, učitel národů Jan Amos Komenský. [3]

„Závěrečná století feudálního období zvýšila závislost zdejšího kraje na centru upevňující se habsburské monarchie Vídní. Projevovalo se to nejen odchodem pracovních sil do "Rakous" za prací (po zrušení nevolnictví v roce 1781), ale i rozšiřováním kontaktů místní rodící se drobné buržoazie po vybudování tzv. Severní dráhy (Vídeň - Krakov)“. Na sklonku 19. a na počátku 20. století dochází i k budování drobného průmyslu, zaměřeného zejména na zpracování zemědělských produktů, významnější průmyslové závody však byly v okrese vybudovány teprve na počátku druhé poloviny 20. století.(5) „Z původně zaostalého zemědělského kraje se podařilo vybudovat zemědělsko - průmyslový okres, který v současné době, v období tržní ekonomiky plní významnou ekonomickou funkci v rámci celého regionu Slovácka.“ [3]

Jak bylo zmíněno již výše, město Veselí nad Moravou náleží k tradiční sídlištní oblasti, která byla hojně osídlována již od neolitu. Dělo se tomu tak po celý pravěk, protohistorické období, raný středověk a od vrcholného středověku kontinuálně

až do dneška. „Prvotní veselská osada ležela na levém břehu řeky Moravy při dopravní cestě ze severu na jih podle toku řeky. Tato cesta byla nazývána "svobodná cesta královská". Původní veselský hrad, v podstatě vodní pevnost, měl za úkol zabezpečovat přechod na pravou stranu řeky po písčité lavici směrem k Písku. Je pravděpodobné, že veselská vodní pevnost byla v 11. století jednou z uherských pohraničních pevností podél řeky Moravy, v místech častých střetů mezi českými a uherskými vojsky. Po ovládnutí kraje českými panovníky byla stejně jako další hrady a města při řece Moravě (např. Hradiště, Strážnice aj.) záštitou proti nájezdům z východu. Pevnost veselského hradu je doložena zprávami o jeho obléhání a dobývání v roce 1315 vojsky Jana Lucemburského zpět pro český stát od uherského šlechtice Matúše Čáka Trenčanského. Prvním písemně doloženým držitelem Veselí byl komorník břeclavského kraje z let 1248 až 1259 Sudomír. Byl zván po Veselí na listině Přemysla Otakara II. z 21. srpna 1261. Po smrti Sudomíra bylo Veselí dále v soukromých rukou, snad Sudomírových potomků. Svědčí o tom snad i název zaniklé osady Sudomírky, název dnešní ulice, i jméno nedaleké vesnice Sudoměřice. Po vymření Přemyslovců není majitel několik desítek let znám. V první polovině 14. století byli držiteli Vartemberkové po nich od druhé poloviny tohoto století Šternberkové. Pravděpodobně Petr ze Šternberka založil v druhé polovině 14. století na ostrově před hradem město.“ [4]

Název město – civitas – je pro Veselí doložen v roce 1396. Název města – Veselí (původně Veselé) = veselost, radost. Název vyjadřoval přání, aby bylo v osadě veselo. Jméno se dávalo osadám, které ležely buď stranou od hlavních komunikací, obvykle v lesnatých krajích, které navazovaly na kolonizační oblasti, nebo naopak u křižovatek středověkých cest (případ Veselí nad Moravou. „nad Moravou“ bylo k názvu přidáno v roce 1893 na rozlišení od stejnojmenných obcí pro potřeby pošty a železnice.

Od roku 1442, kdy bylo Veselí prodáno Zdeňkem ze Šternberka, docházelo k častým změnám majitelů veselského panství i ke změnám v jeho velikosti. O rozvoj panství se zasloužil především Hynek Bilík z Kornic, za kterého došlo v letech 1526 – 1551 k největšímu rozvoji tradičního rybníkářství. Byl také podle zpráv z roku 1535 stavebníkem jednoho ze dvou mostů nahrazujících tehdejší přívozy. Zajímavé je, že do té doby se dalo do města dostat pouze přívozem, neexistovaly zde žádné mosty. Strategický význam hradu se udržel i po přestavbě na jednopatrový zámek až do 18. století. Řemesla se plně rozvíjejí od doby předbělohorské. Po celé 17. století

dochází ke sporům o držení veselského panství, nakonec jej koupili v roce 1707 Maxmilián a Maxmiliána Želečtí z Počenic. Ti jsou zakladateli servitského kláštera s kostelem Svatých Andělů strážných. Po jejich smrti zdědili panství, poslední doložení majitelé veselského panství, Chorinští z Ledské.

V roce 1879 dal hrabě Bedřich Chorinský vystavět úzkokolejnou dráhu, která byla využívána především pro hospodářskou činnost, ale i pro spojení s železniční tratí Vídeň-Krakov. „Hospodářský rozvoj Veselí souvisí s budováním dráhy Brno-Trenčianská Teplá. Vznikají nové pracovní příležitosti, rozvíjí se činnost spolková i společenský a kulturní život. Bližší označení, tj. Veselí nad Moravou, bylo poprvé použito v roce 1883 a ustálilo se pro název železniční stanice. V roce 1887 je postavena železniční stanice vlárské dráhy, v roce 1891 zprovozněna trať Veselí-Kúty a v roce 1927 Veselí-Myjava (v r. 1929 až do Nového Mesta nad Váhom). Zemská regulační správa, zřízená ve Veselí-Předměstí v roce 1911, začala se systematickou regulací řeky Moravy, dokončovanou zejména v letech 1926-1936. V těchto letech byl vybudován závlahový systém luk a zprovozněn tzv. Baťův plavební kanál. V roce 1913 byl starý mlýn u zámku přestavěn Bedřichem Chorinským na elektrárnu. (Vodní mlýny jsou doloženy ve Veselí již od středověku.). V roce 1919 byl založen dřevařský podnik Beer a Žádník, vyrábějící od roku 1925 nábytek, jehož výroba pokračuje dodnes v podniku Venaz. Od roku 1926 je bratry Reichsfeldovými zahájena výroba obuvi, pokračující nepřetržitě také i dnes. Za druhé světové války bylo Veselí jedním z východisek pro útek mnoha významných osobností, včetně vojenských, na Slovensko, tzv. "generálská linka". Převodů se zúčastnili i veselští občané. Město bylo osvobozeno 24. dubna 1945. V letech 1949-1960 je Veselí okresním městem. V roce 1950 je připojena obec Milokoš a v roce 1954 Zarazice.“ [4]

Největšího populačního růstu a rozmachu se Veselí nad Moravou dočkalo spolu s budováním průmyslové základny v 60. letech 20. století. Zejména klíčové byly Jihomoravské trubkárny a tažírny v současné době Železářny Veselí a Kordárna Plus a.s. S otevřením dnešních Železáren souvisela i výstavba nového sídliště Hutník pro zaměstnance Železáren. Lidé přicházeli za výdělkem a spolu s ním jim byly nabízeny i byty na novém sídlišti Hutník. Po r. 1989, kdy se začalo upouštět od těžkého průmyslu, začaly mít Železářny problémy. Mnoho lidí muselo být propuštěno a to nepřidalo ani k populačnímu růstu. V posledních letech je zaznamenána téměř stagnace v růstu počtu obyvatel, která souvisí s populačním vývojem, nedostatkem bytové výstavby a pracovních příležitostí. Průměrný věk je 39,5 let a neustále se zvyšuje.

Město Veselí nad Moravou „stárne“. Většina mladých lidí odchází za lepšími pracovními příležitostmi do velkých měst. V současné době žije ve Veselí necelých 12 000 obyvatel.

5. Historickogeografické aspekty populačního vývoje města a regionu

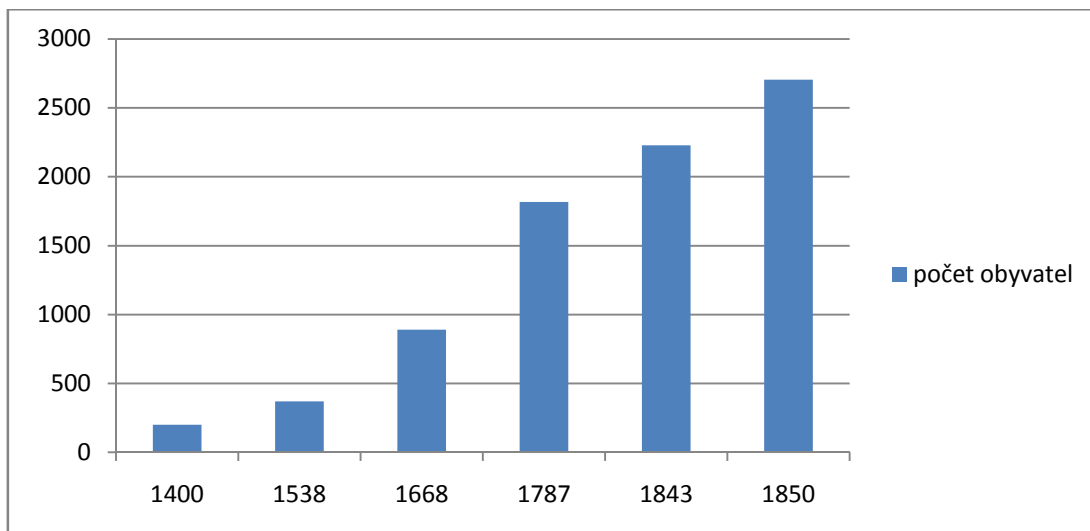
Po úvodním nástinu populačního vývoje města Veselí nad Moravou přichází v následující kapitole na řadu jádro celé práce. Pozornost bude zaměřena především na analýzu nashromážděných dat strukturovaných v předem zvolených a zdůvodněných periodách. Stěžejním bodem této kapitoly je analýza vývoje počtu obyvatel v každém z vybraných měst v kontextu sledovaného regionu. Poté bude populační vývoj jednotlivých měst porovnán ve stanovených obdobích.

5.1 Populační vývoj města Veselí nad Moravou

Město Veselí nad Moravou se vyvíjelo velmi specifickým způsobem, může za to především jeho poloha. Veselí zaujímal strategickou území u řeky Moravy, jeho funkce byla hlavně obranná. Jako jediné město v okolí umožňovalo přechod přes řeku, a tento most přes řeku Moravu byl usilovně chráněn před vpádem nepřátel.

Vývoj počtu obyvatel v předstatickém období je znázorněn na Grafu č. 1. Na počátku, tedy nedlouho po založení města, dosahuje počet obyvatel necelých 200 osob. Obyvatelé města se spíše zaměřovali na zemědělství, ale už od 16. století zde dochází k rozmachu řemesel. To se zřejmě projevilo na mírném nárůstu počtu obyvatel, jelikož v roce 1538 byl celkový počet obyvatel 369 osob. Po třicetileté válce mělo Veselí nad Moravou celkem 156 usedlostí a počet obyvatel se zvýšil na 890 osob. Město se díky možnosti rozšiřování rychle zalidňovalo a částečně absorbovalo i demografický přetlak z historického jádra města. Zatímco v polovině 18. století mělo 203 domů, v roce 1787 jich zde bylo 309 a počet obyvatel se vyšplhal na 1817 osob. Vceňovací operát z roku 1843 hovoří o 347 domech a 2229 obyvatelích.

Graf č. 1: Vývoj počtu obyvatel v předstatickém období

Zdroj: Futák (2011)

V prvním sledovaném období, tedy v letech 1869-1900, počet obyvatel stagnoval, přepočítáno na procenta nastalo zvýšení počtu obyvatel pouze o 4,4 %. Toto jednatřicetileté období je považováno v českých zemích za dovršení průmyslové revoluce. Ve Veselí nad Moravou se rozvíjel v tomto období spíše jen průmysl, který byl spjat se zemědělstvím. Také zde se zakládaly pily a sklárny, ale zdaleka nedosahovaly takového regionálního významu, jako tomu bylo v jiných městech. Daleko větší potenciál pro populační vývoj měla výstavba železnice. Železniční stanice byla vybudována v roce 1885. V roce 1887 byla zprovozněna důležitá železniční trať z Brna do Kunovic. O dva roky později byla prodloužena tato dráha do Rohatce (Kuča, 2004). Ještě před výstavbou železniční stanice, zde nechal hrabě Viktor Chorinský vystavět úzkokolejnou dráhu, která vedla z Veselí po původní haťové trati do cukrovaru u železniční stanice Bzenec-Moravský Písek. Tato úzkokolejka nesloužila jen pro přepravu cukrové řepy, ale byla využívána také pro přepravu osob. Po 2. světové válce zcela zanikla.

V dalším vybraném období mezi lety 1900-1930 počet obyvatel stále stagnoval. Na mírném zvýšení počtu obyvatel Veselí se podílela jak přirozená změna, tak i migrace, posílená existencí železnice. I přesto, že se Veselí nad Moravou stalo významným železničním uzlem (r. 1927 přibyla ještě trať do slovenské Myjavy), nedošlo k očekávanému stavebnímu rozvoji města. Před první světovou válkou zaměstnávalo nádraží se všemi provozy 310 lidí. Na Veselsku se průmyslové provozy prakticky nevyskytovaly právě proto, že má tento region zemědělský charakter a nepatří

mezi průmyslové regiony. Jediné továrny ve městě byly cukrovary. Většina obyvatel se věnovala zemědělství.

Tabulka č. 3a: Vývoj počtu obyvatel 1869-2011

Město	1869	1880	1890	1900	1910	1921	1930
Veselí nad Moravou	4677	4894	5120	5542	5676	5795	6250
Hodonín	5202	6512	8482	10 233	12 197	13 200	14 793
Kyjov	5185	5564	8079	6819	7397	7265	7299
Břeclav	7316	10 411	12 779	14 733	17 782	19 225	20 633
Uherské Hradiště	5659	6663	7232	8925	9451	10 051	10 554
Uherský Brod	5855	6492	6935	7399	8014	8384	8821
Zlín	10 703	11 172	11 295	11 824	12 912	14 470	34 348
Okresy celkem	344422	378853	398511	425503	454624	466448	495406
ČR	7 565463	8 223227	8 666456	9 374028	10 076727	10 009482	10 674240

Zdroj: Historický lexikon obcí České republiky 1869-2005, (ČSÚ, 2006), Veřejná databáze ČSÚ

Následující období (1930-1950) je ve znamení dalšího růstu obyvatel. K významu Veselí jako dopravní křižovatky přispělo ve 30. letech 20. století i vybudování závlahového a plavebního kanálu Otrokovice-Rohatec. Tento plavební kanál je také známý pod jménem Baťův kanál, který byl postaven v letech 1936-1938 a sloužil především k dovozu lignitu z ratíškovických dolů do elektrárny v Otrokovicích. Události v první polovině 30. let jsou ovlivněny hospodářskou krizí. Nejvyšší nezaměstnanost byla u nás v českém pohraničí a ve východních částech republiky (nejen na Podkarpatské Rusi a na Slovensku, ale i na Valašsku a Slovácku). Na Slovácku se krize projevila nejtíživěji v zemědělství.

Dalším sledovaným obdobím je perioda let 1950-1980. Doba druhé světové války se negativně podepsala především na populaci židovského obyvatelstva ve Veselí nad Moravou. V koncentračních táborech zahynulo celkem 33 veselských Židů. Po válce se díky společenským a industriálním proměnám změnila sociální struktura města. „Až do roku 1949 patřilo Veselí k okresu Uherský Ostroh a k okresnímu hejtmánství Uherské Hradiště. V rámci územněsprávní reformy roku 1949 se stalo sídlem okresu, což vyvolalo novou výstavbu“ (Kuča, 2004, str. 246). Z původně zemědělského sídla se silnou řemeslnou výrobou se stalo průmyslové město s nulovým

podílem soukromého podnikání a osobního vlastnictví půdy. Vzestupnou tendenci měl po roce 1950 vývoj počtu domů i počtu obyvatel. V regionu Veselska vykázalo nejvýraznější růst město Veselí nad Moravou. Po roce 1960 se výrazně změnilo složení obyvatelstva. Postupně ubývalo osob zaměstnaných v zemědělství a rostl počet zaměstnanců v průmyslovém odvětví. Tuto změnu přinesl vznik největšího průmyslového podniku oblasti – Jihomoravských válcoven a tažírů trub ve Veselí nad Moravou, pozdější a.s. Železářny Veselí. Záhy bylo vystavěno při podniku též střední odborné učiliště, které přilákalo do Veselí studenty z celé republiky (Joch, 1985). Růst podniku a rozšiřování výroby vyvolaly zvýšení bytové výstavby a vzrůst počtu obyvatel města, současně pak rozšíření spojů, především do oblasti při slovenských hranicích, odkud se rekrutovala značná část zaměstnanců podniku. S tím souvisel nejen vzrůst významu města, ale celé nově se formující spádové oblasti.

Tabulka č. 3b: Vývoj počtu obyvatel 1869-2011

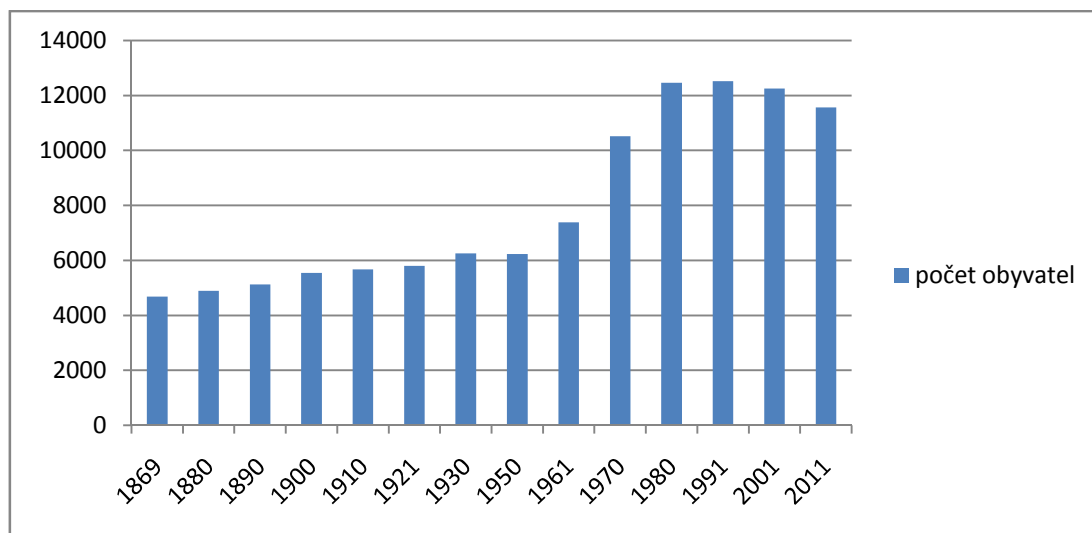
Město	1950	1961	1970	1980	1991	2001	2011
Veselí nad Moravou	6237	7387	10 512	12 464	12 516	12 256	11 561
Hodonín	13 572	18 021	20 863	25 485	28 230	27 361	25 259
Kyjov	7644	9081	10 792	12 632	12 920	12 413	11 548
Břeclav	16 932	18 457	20 167	23 978	26 206	26 713	25 015
Uherské Hradiště	13 402	15 616	19 427	25 015	26 765	26 876	25 454
Uherský Brod	9856	12 565	14 406	17 459	17 721	17 592	16835
Zlín	61 022	63 038	70 252	79 519	83 126	80 854	75 660
Okresy celkem	511 334	572 443	587 190	624 673	626 472	624 053	608 033
ČR	8896086	9571531	9807696	10291927	10302215	10230060	10562214

Zdroj: Historický lexikon obcí České republiky 1869-2005, (ČSÚ, 2006), Veřejná databáze ČSÚ

Až v posledním sledovaném období (1980-2011) dochází k poklesu počtu obyvatel. Konkrétně k největšímu úbytku docházelo v letech 1991-2011. K tomu nejvíce přispěly razantní změny ve veselském průmyslu. Mnohé závody procházely restrukturalizací a zefektňováním výroby, což mělo za následek propouštění, snižování výroby a likvidaci jednotlivých podniků. Další příčinou poklesu obyvatelstva po roce 1989 je pravděpodobně přirozený úbytek obyvatelstva, který je typický v posledních dvaceti letech pro velkou část měst Česka. Zmíněný celkový úbytek

obyvatelstva města Veselí nad Moravou je způsoben migračním a přirozeným úbytkem, který v posledních letech zaznamenává negativní hodnoty.

Graf č. 2: Vývoj počtu obyvatel Veselí nad Moravou v letech 1869-2011

Zdroj: Historický lexikon obcí České republiky 1869–2005, (ČSÚ 2006); Veřejná databáze ČSÚ; vlastní výpočet

Na Grafu č. 2 je vidět dlouhodobá stagnace v období let 1869-1950. Tato stagnace je způsobena tím, že město nedokázalo využít potenciálu nové výstavby železnice v roce 1888. Přestože se Veselí stalo významným železničním uzlem, nedošlo ani k nové stavební výstavbě ani k velkému populačnímu růstu, který se v té době předpokládal. Paradoxně i díky tak významnému železničnímu spojení nedocházelo k nové výstavbě průmyslových podniků. Město si stále drželo svůj status zemědělského střediska. V letech 1950-1970 dochází k nárůstu počtu obyvatel. Rozhodujícím impulzem novodobého rozvoje se v roce 1961 stalo založení Jihomoravských válcoven a tažírů trub (dnešní Železářny Veselí a.s.) a později i dalších průmyslových provozů a areálu zemědělské velkovýroby. S průmyslovou výstavbou byla spojená i ta bytová. Na východě města vzrostlo velké sídliště Hutník, právě pro zaměstnance železáren. V tomto období dohází ve Veselí nad Moravou k nárůstu počtu obyvatel na rozdíl od Česka, kdy se na velikosti celkové populace projevil odsun obyvatelstva německé národnosti. V regionu, ve kterém se město nachází, nenastal takový výrazný odsun německého obyvatelstva, který by měl vliv na úbytek počtu obyvatel Veselí nad Moravou. K poklesu počtu obyvatel dochází v posledních letech 1991-2011. Tento trend je způsobený změnou reprodukčního chování. Díky „otevření hranic“

po revoluci mohli lidé svobodně cestovat, budovat si kariéru atd. a založení rodiny odsunout na později. Tento demografický přechod se projevuje zejména poklesem porodnosti.

5.2 Populační vývoj vybraných měst regionu

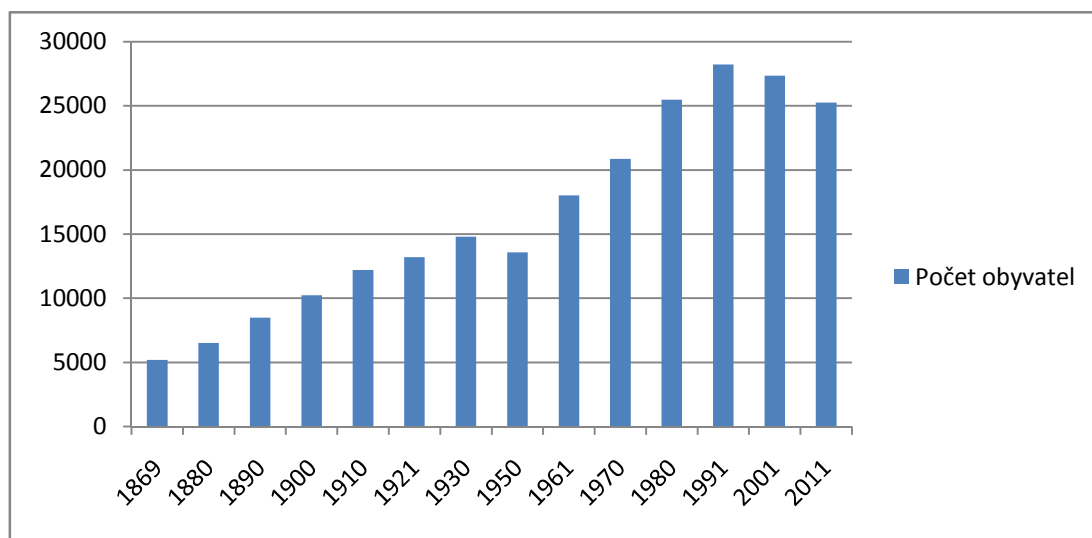
Region Slovácko je z hlediska administrativního uspořádání v rámci Česka zařazen do dvou krajů – Zlínského a Jihomoravského. Okres Zlín a Uherské Hradiště jsou v rámci kraje Zlínského součástí jednotky NUTS II Střední Morava. Okresy Hodonín a Břeclav v rámci Jihomoravského kraje patří do NUTS II Jihovýchod. Na území Slovácka leží 224 samostatných obcí, z toho 26 se statutem města. K nejlidnatějším obcím slováckého regionu patří Hodonín (26 345 obyv.), Uherské Hradiště (26 421 obyv.), Břeclav (25 789 obyv.), Uherský Brod (17 508 obyv.), Kyjov (12 191 obyv.) a Veselí nad Moravou (11 561 obyv.). Charakteristickým rysem Slovácka je vysoké soustředění obyvatel v obcích od 2 do 5 tisíc obyvatel – zde žije 27,7 % obyvatel. Důvodem může být fakt, že větší města Slovácka (Břeclav, Hodonín) nedovolily vyrůst ve své blízkosti významnějšímu městu.

Mnohé v tehdejší životě na Slovácku převratně proměnila husitská doba a doba uherských válek. Válečná tažení zanechaly v regionu trvalé následky. Mnoho vesnic zaniklo a proměnila se tak struktura osídlení na Slovácku. V 16. století se poměry při uherské hranici uklidnily a nastává tak období míru a hospodářského vzestupu. Dochází k rozkvětu řemesel i obchodu. Vyrůstající zalidnění trvá téměř 130 let. V 17. století je region postižen válečnými operacemi třicetileté války. V průběhu staletí docházelo k úbytku obyvatel způsobený nejen válečnými operacemi, ale i epidemiemi a odchodem do ciziny. Nejčastěji lidé odcházeli do Vídně, ale i USA a Kanady.

Počet obyvatel **Hodonína** se v letech 1869-1900 prudce zvýšil, skoro o 50%. Ve druhé polovině 19. století začalo město využívat svého průmyslového potenciálu, což vedlo k růstu pracovních míst a s tím i k přílivu obyvatel. Na zvýšené atraktivnosti Hodonína pro podnikatele a továrníky se projevilo především zavedení železnice. Založeny byly i Slovenské akciové cihelny, které se v roce 1911 staly největšími ve střední Evropě. Dalším jevem, který přispěl k populačnímu růstu, byl fakt, že zde byl vybudován cukrovar. Dále v období 1900-1930 počet obyvatel neustále stoupal. Pravdou ovšem je, že už ne tak prudce, jak tomu bylo v předchozím sledovaném

období. Změny politické situace a 1. světová válka se projevily sice ve zpomalení dynamiky růstu počtu obyvatel, ale zásadní vliv na rozvoj populací neměly. Období v letech 1930-1950 se vyznačuje mírným poklesem obyvatelstva. Konkrétně se jedná o úbytek 1221 obyvatel. Rok 1945 byl ve znamení osvobození, město Hodonín se stalo prvním osvobozeným městem v českých zemích, přesněji 12. dubna 1945. Další období let 1950-1980 se neslo v duchu rozvoje města. Přispěla tomu hlavně výstavba velké tepelné elektrárny a sídliště Bažantnice. Nemocnice byla předána do užívání hodonínským občanům. Počet obyvatel neustále rostl a s tím také problém bytové otázky, byly tedy započaty práce na dalších dvou sídlištích. V roce 1978 byl Hodonínu připsán statut lázeňského města. Na začátku posledního sledovaného území je započato s výstavbou největšího hodonínského sídliště. Opět v tomto období 1980-2011 nastává na počátku růst obyvatel, v posledních dvaceti letech se ale dá hovořit o poklesu obyvatelstva.

Graf č. 3 – Vývoj počtu obyvatel v Hodoníně v letech 1869-2011

Zdroj: Historický lexikon obcí České republiky 1869–2005, (ČSÚ 2006); Veřejná databáze ČSÚ; vlastní výpočet

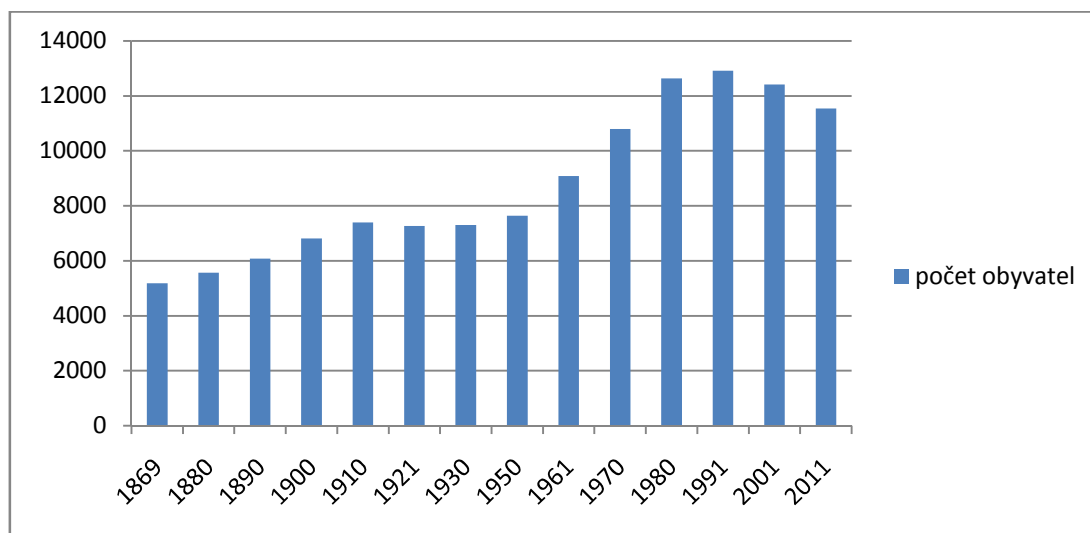
Na grafu č. 4 můžeme pozorovat neustálý růst počtu obyvatel Hodonína v období let 1869-1930. Toto postupné navyšování počtu obyvatel je způsobené zavedením železnice, která tak dala rozvinout průmyslovému potenciálu města. Dráha udělala z města průmyslové centrum. K záporné růstové bilanci dochází v letech 1930-1950 vlivem předválečné hospodářské krize, 2. světové války a následného odsunu Němců. Podle Bartoše (1982, str. 227) byl v Hodoníně v roce 1930 podíl

německé populace na celkovém počtu obyvatel necelé 4 % (582 osob). Hodonínský okres pak během války nemusel být součástí odtrženého pohraničí. Lze tedy říci, že poválečný odsun Němců (na rozdíl od válečných ztrát na životech) téměř neovlivnil pokles obyvatelstva. Následující období let 1950-1991 je charakterizováno stabilním růstem obyvatelstva. Konkrétně v období 1970-1980 se projevila na nárůstu počtu obyvatel prenatální politika státu. Počet obyvatel Hodonína se zvýšil z 20 863 na 25 485. V 90. letech dochází ke stagnaci a následně k celkovému snížení počtu obyvatel. Tento trend vývoje počtu obyvatel byl silně ovlivněn změnou politické situace po roce 1989. Role rodiny se změnila a už nebyla chápána jako jediný prostor, kde se člověk může realizovat nebo uplatnit své schopnosti. Od generace „Husákových dětí“ se očekávalo, že významně podpoří růst počtu obyvatel, což se nestalo. Namísto zakládání rodin upřednostnila cestování, studium na vysokých školách nebo budování kariéry.

Do okresu Hodonín patří i další z vybraných měst a tj. **Kyjov**. Železnice z Kyjova do Bzence byla dána do provozu 20. července 1884, z Brna do Kyjova pak 10. října 1887. Ta měla na svědomí růst počtu obyvatel v prvním sledovaném období 1869-1900. V dalším období se o to zasloužila doprava autobusová, která začala postupně vznikat za první republiky. V roce 1914 vypukla 1. světová válka a mobilizaci se nevyhnuli ani kyjovští muži. Rok 1918 přinesl konec války, rozpad Rakouska-Uherska a vznik Československé republiky. Kyjov se začíná v novém státě slibně rozvíjet. Vznikly nové městské čtvrti s rodinnými i obecními činžovnými domy, vybudoval se vodovod a kanalizace, byly vydlážděny chodníky a vozovky, vznikaly nové podniky, těsně před 2. sv. válkou byla postavena okresní nemocnice. Kyjovští Židé měli až do roku 1919 vlastní politickou obec. Rozvoj města přerušila na začátku období 1930-1950 nacistická okupace. Svou daň válce zaplatili svými životy i kyjovští občané. Mnozí z nich byli účastníky odboje, jiní se nevrátili z koncentračních táborů nebo padli na válečných bojištích. Na nacistickou rasovou nesnášenlivost doplatili kyjovští židé. Z vyhlazovacích táborů se jich vrátilo jen několik. Kyjov byl osvobozen rumunskými jednotkami 28. dubna 1945. Stejně jako tomu bylo po 1. světové válce i nyní začíná obnova normálního života ve městě. Vyrůstají celá nová sídliště, podstatně se rozrostla nemocnice, jejíž výstavba začala už za války, v roce 1961 byl otevřen domov důchodců, přibýly nové mateřské a základní školy, závody, dopravu ve městě pomohl vyřešit nadjezd nad železniční tratí Brno – Trenčianská Teplá. Po 2. světové válce se do města postupně stěhovalo obyvatelstvo z okolního venkova. I

když po územní reorganizaci v roce 1960 přestal být Kyjov okresním městem, zůstává díky své poloze nadále kulturním a hospodářským střediskem Kyjovska. V posledním období 1980-2011 dochází jako u všech sledovaných měst k poklesu obyvatel. Nejvýraznější je to v posledních deseti letech.

Graf č. 4 – Vývoj počtu obyvatel Kyjova v letech 1869-2011

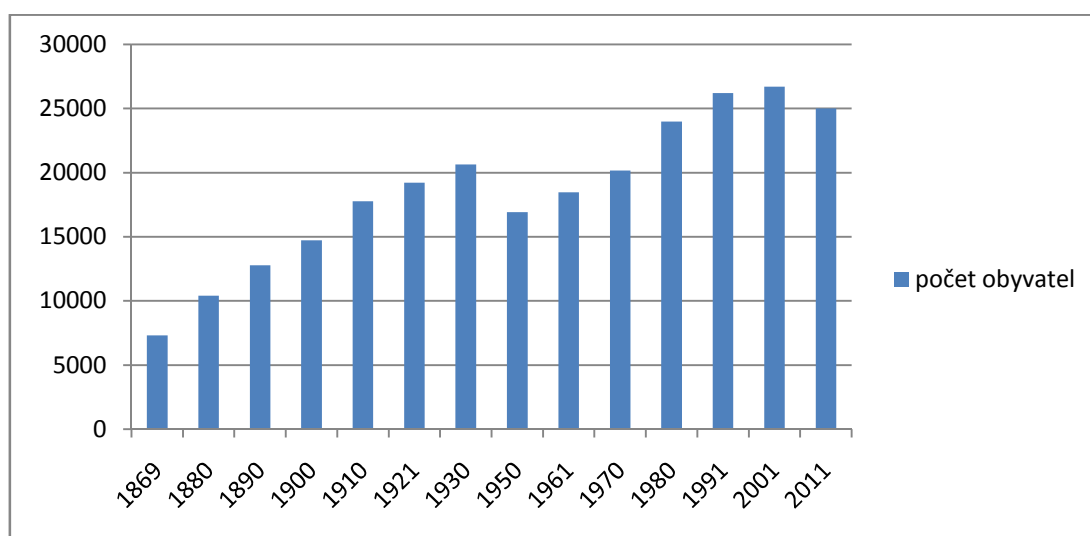
Zdroj: Historický lexikon obcí České republiky 1869–2005, (ČSÚ 2006); Veřejná databáze ČSÚ; vlastní výpočet

Vývoj počtu obyvatel od roku 1869-1950 spíše stagnoval, jak lze vidět na Grafu č. 5. Ani zavedení železnice spojené s urbanizací města výrazně nezvýšilo počet obyvatel, jako tomu bylo v ostatních městech sledovaného regionu (např. Břeclav, Hodonín). Vývoj Kyjova byl zastaven z důvodu nacistické okupace. Kyjov se začal rozvíjet až v období let 1950-1991, kdy byla vybudována nová sídliště, základní i mateřské školy. I zde ovlivnila prenatální politika státu nárůst počtu obyvatel. Tak jako u ostatních sledovaných měst, tak i u Kyjova se změna reprodukčního chování po revoluci v roce 1989 negativně projevila na vývoji počtu obyvatel.

První sledované období 1869-1900, bylo také velmi ovlivněno výstavbou železnice. Jak tomu je i ve většině vybraných měst, železnice měla na město **Břeclav** pozitivní vliv, co se populačního vývoje týče. V tomto období došlo k razantnímu vzestupu počtu obyvatel o více jak 50%. Břeclav tak zaznamenala nejmarkantnější nárůst počtu obyvatel ze všech sledovaných měst. Na růstu a rozvoji města se podílela výstavba cukrovaru a cihelny. V roce 1872 byla Břeclav povýšena na město.

Lichtenštejnové zde založili průmyslový závod na zpracování dřeva. V dalším sledovaném období (1900-1930) postupně docházelo k růstu počtu obyvatel. Tato růstová tendence nebyla poznamenána ani 1. světovou válkou, i když v ní padlo několik břeclavských mužů. Roku 1919 se Stará Břeclav a židovská obec spojily s městem Břeclav, to také mělo za následek zvýšení počtu obyvatel. Období v letech 1930-1950 bylo na počátku silně zasaženo 2. světovou válkou. Břeclav byla přiřčena k nacistické 3. říši, 5 tisíc obyvatel české národnosti se vystěhovalo do okleštěné ČSR. Všichni obyvatelé židovského náboženství byli násilně vystěhováni a ve většině skončil jejich život v koncentračních táborech. V roce 1945 téměř všichni obyvatelé německé národnosti utekli evakuačními vlaky před blížícími se frontovými boji. Zůstalo jen 157 občanů německé národnosti, a ti byli z velké většiny odsunuti do Německa do konce roku 1947. Další období (1950-1980) je provázáno se socialistickou industrializací, také zde měla na svědomí výstavbu nejen nových průmyslových podniků, ale zejména vybudování nových sídlišť. V 80. letech došlo ke sloučení Poštorné a Charvátské Nové Vsi s městem Břeclav, tím se počet obyvatel zvýšil na 20 500. V posledním období v letech 1980-2011 byla Břeclav ovlivněna revolucí, která změnila chod každého města v republice. Průmysl je v současné době soustředěn především do okresního města Břeclavi a jejího okolí. Největšími zaměstnavateli na okrese jsou především tyto firmy: textilní firma Gumotex Břeclav; v oblasti strojírenství je to: OTIS, TRANZA.

Graf č. 5 – Vývoj počtu obyvatel Břeclavi v letech 1869-2011

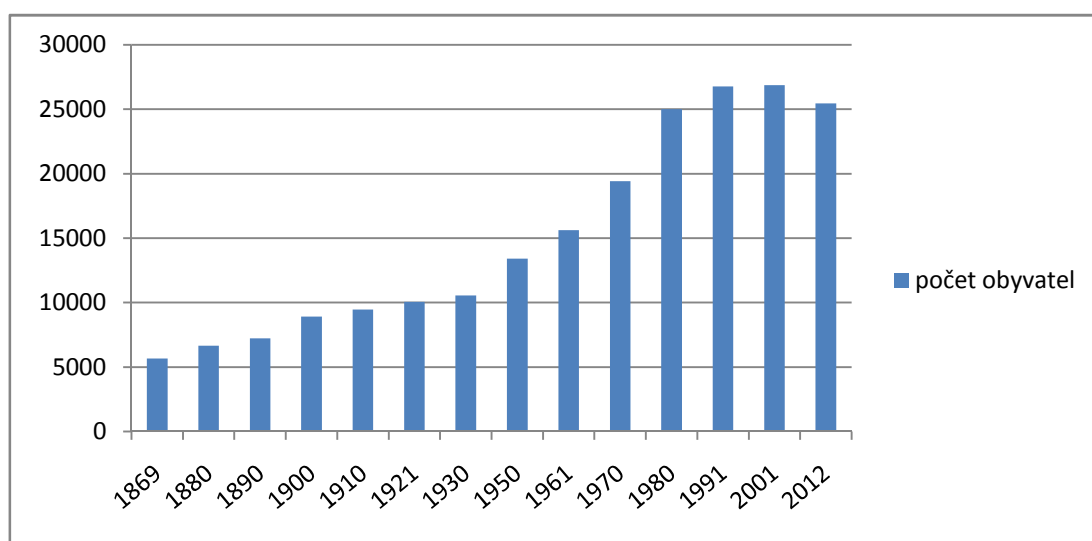
Zdroj: Historický lexikon obcí České republiky 1869–2005, (ČSÚ 2006); Veřejná databáze ČSÚ; vlastní výpočet

Na Grafu č. 3 je patrná vzrůstající tendence počtu obyvatel. Nebýt druhé světové války možná by počet obyvatel dále narůstal. Zejména 30. – 50. léta byla postižena traumatickým údobím 2. světové války, která způsobila celkový úbytek obyvatelstva. Důvodem byla přirozená i mechanická měna obyvatel, tedy úmrtnost a emigrace. Od konce roku 1961 se počet obyvatel zdánlivě zvyšuje, jinak řečeno stagnuje. Toto zdánlivé zvyšování počtu obyvatel a poměrně vyrovnané statistiky počtu obyvatel za posledních několik let je důsledkem zejména migračního přírůstku. Jedná se o mechanickou měnu, tedy díky počtu přistěhovalých na úkor vystěhovalých obyvatel. Obecně je tento trend ilustrován na statistikách velkých měst ČR, kde v polovině 90. let 20. století migrační příliv ustal a naopak ve zvýšené míře směřoval do menších obcí, což je trend znatelný v Břeclavi. Změna reprodukčního chování po revoluci v roce 1989 se projevuje na vývoji počtu obyvatel i v Břeclavi. V posledních pěti letech je počet obyvatel poměrně vyrovnaný, nejedná se o nijak výrazný trend poklesu populace. Obecné tendence pohybu obyvatelstva v Česku, konkrétně je tím myšlena velmi nízká hodnota přirozeného přírůstku, potvrzuje i město Břeclav. V případě zvyšujícího se počtu obyvatel není důsledkem přirozený přírůstek, ale je to vlivem přírůstku migračního (Mazanec, Šindelář, 2007, str. 9).

Uherské Hradiště je okresní město ve Zlínském kraji. V roce 1886 se do města z městečka Zlína přistěhoval švec Antonín Baťa starší a založil si v místní části Rybárny obuvnickou činnost, kterou vedl se svými syny Antonínem a Tomášem. Firma prosperovala, ale v roce 1894 zachvátil dílnu požár a tak si ještě téhož roku Baťovy děti založily novou firmu ve Zlíně, která dala vzniknout dnešnímu koncernu Baťa. V prvním desetiletí 20. století byla stavební činnost zaměřena na výstavbu několika průmyslových podniků a dostavbu započatých celků. Příznivý vývoj přerušila až 1. světová válka. Hospodářské, kulturní i politické centrum kraje se přesouvá postupně stále více do Zlína. V období let 1930-1950 se také v Uherském Hradišti podepsala 2. světová válka na ztrátě židovského obyvatelstva, 7. října 1939 byl vyhotoven nacisty seznam 325 Židů žijících ve městě, následně byli odvezeni do Terezína. V letech 1938 až 1941 probíhalo několik pokusů o připojení Slovácka, na kterém Uherské Hradiště leží, ke Slovensku. Úvahy o odtržení Slovácka se na Slovensku a na Moravě objevily v blízké době po Mnichovu. Propaganda považovala území Slovácka za oblast obývanou zahraničními Slováky a argumentace sahala

až k Velkomoravské říši, tedy prvnímu slovenskému státu. Ekonomika města Zlína (tehdy Gottwaldova), která byla postavena na spotřebním průmyslu, byla v době normalizace utlumována a Uherské Hradiště dostalo novou perspektivu stát se centrem regionu. V letech 1972-1990 bylo Uherské Hradiště spojeno v jeden celek s obcemi Kunovice a Staré Město. Vznikl dlouhodobý plán na vytvoření centra kraje s aglomerací pro 70 000 obyvatel. Došlo k rozvoji průmyslu textilního, leteckého a konzervářského. V 90. letech došlo ke stagnaci vývoje, následně i k celkovému snížení počtu obyvatel.

Graf č. 6 – Vývoj počtu obyvatel v Uherském Hradišti v letech 1869-2011

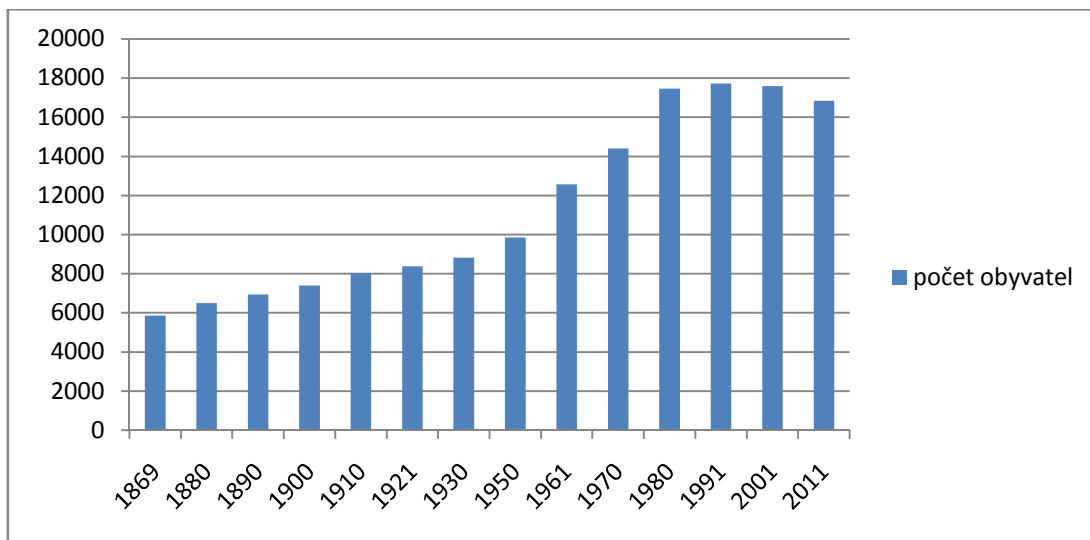

Zdroj: Historický lexikon obcí České republiky 1869–2005, (ČSÚ 2006); Veřejná databáze ČSÚ; vlastní výpočet

Na Grafu č. 6 si nelze nevšimnout dlouhodobé stagnace v populačním vývoji a to v období let 1869-1950. V Uherském Hradišti v průběhu 19. století, kdy ve všech významnějších městech probíhala průmyslová revoluce, větší průmyslový podnik nevznikl. Podle Verbíka se Zemkem (1981, str. 327) se na příčině pomalého rozvoje města podepsala i jeho poloha. Město leželo v inundačním terénu řeky Moravy, s jejíž regulací se začalo až na přelomu 19. a 20. století. K nárůstu počtu obyvatel dochází v letech 1950-1991, díky poválečné industrializaci, kdy vzniklo několik průmyslových závodů. Reorganizace státní správy po roce 1960 posílila administrativní funkce města, které se stalo sídlem nově zřízeného okresu. Díky rozvoji průmyslu, intenzivní výstavby panelových domů a pronatální politiky státu bylo tempo populačního růstu nadprůměrné až do roku 1991. Období let 1991-2011 vykazuje pokles počtu obyvatel, stejně jako u všech vybraných měst.

Ve 2. polovině 19. století dochází v **Uherském Brodě** k postupným změnám. Začíná se rozvíjet průmyslová výroba a Uherský Brod se stává sídlem okresního hejtmanství. V letech 1883-1888 byla do Uherského Brodu přivedena železniční dráha, která oživila jeho význam jako tranzitního města. V následujícím období let 1900-1930 se z Brodu začalo stávat větší město. V meziválečném období vznikla řada nových továren a došlo ke změně sociální struktury obyvatelstva, kdy začalo převažovat dělnictvo. V poválečném období se v důsledku socialistické industrializace přeměnil Brod v průmyslové město. V průběhu jednoho století se počet obyvatel zdvojnásobil na 6000 v roce 1945. A to i přesto, že v průběhu 2. světové války okupanti zlikvidovali židovskou komunitu. Přeživší židé se většinou již do města nevrátili a usadili se v zahraničí. Významnou událostí pro rozvoj města bylo založení firmy Česká zbrojovka v roce 1936. Původně se jednalo o pobočku firmy Česká zbrojovka Praha, přičemž hlavní továrna se nacházela v Strakoniciích. V roce 1952 vzniká další významný průmyslový podnik – Slovácké strojírny. Jedná se na Uherskobrodsku o první významnou firmu působící v oblasti těžkého průmyslu. Rozvoj těchto průmyslových oborů, ale i středně velkých podniků, se výrazně projevil v nárůstu počtu obyvatel. V letech 1945-1990 se počet obyvatel ztrojnásobil a dosáhl počtu 18 000. Tento nárůst byl, kromě přirozeného přírůstku, způsoben stěhováním a částečně připojením Havřic, Maršova, Újezdce a Těšova k městu. V roce 1960 byl zrušen uherskobrodský okres, což mělo za následek omezení dalšího rozvoje, i přestože byl zdůrazňován jeho střediskový charakter. Dalším negativním impulzem bylo rozdělení Československa na přelomu let 1992/1993. Z Uherského Brodu se opět stalo pohraniční město. Ačkoli Uherský Brod svým způsobem doplácí na ztrátu okresu, patří dnes k vyspělým průmyslově kulturním městům v České republice.

Graf č. 7 – Vývoj počtu obyvatel v Uherském Brodě v letech 1869-2011

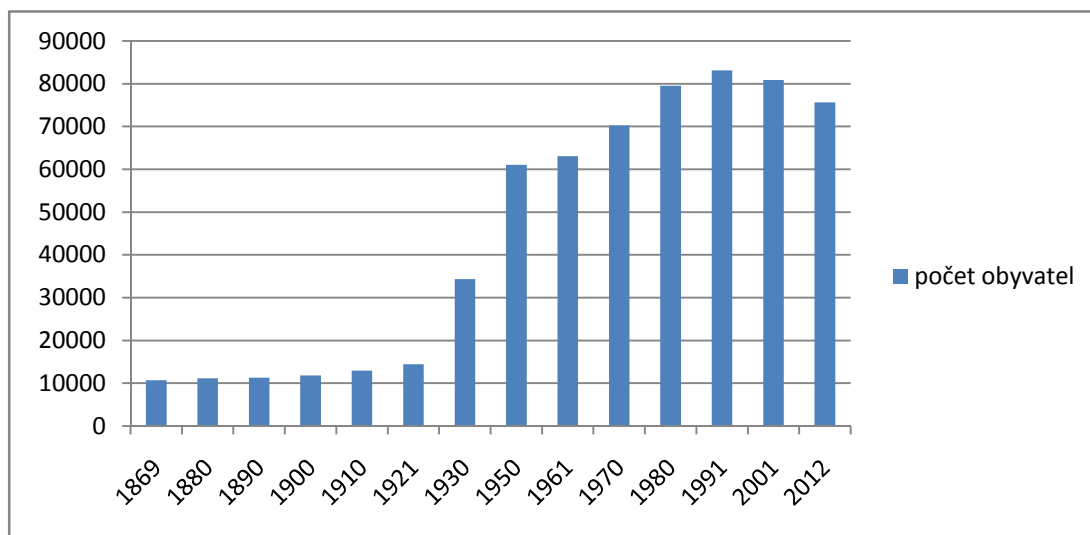
Zdroj: Historický lexikon obcí České republiky 1869–2005, (ČSÚ 2006); Veřejná databáze ČSÚ; vlastní výpočet

Graf č. 7 znázorňuje stagnaci ve vývoji počtu obyvatel v letech 1869-1950. Zajímavým specifikem se stal kladný vývoj po 2. světové válce. Jedinou oblastí spolu s Prahou, která vykazovala nárůst počtu obyvatel, bylo právě Zlínsko, pod které Uherský Brod spadá (Růžková, Škrabal, 2006). Tento populační růst může být způsoben přistěhovalectvím ze Slovenska či přírůstky z ciziny v rámci reemigrace (Srb, 2004). Trend poklesu počtu obyvatel po roce 1991 se projevuje i v Uherském Brodě.

Celému okresu Zlín dominuje téměř osmdesátitisícový **Zlín**, který tvoří přirozenou spádovou oblast nejen Zlínského okresu, ale i celému Zlínskému kraji. Poloha Zlína je značně nevýhodná, leží relativně stranou od hlavních dopravních tahů. Vzhledem k tomu, že k nejvýraznějšímu rozvoji došlo až ve 20. století, kdy již byla vystavěná železnice, tak město neleží na žádném významném železničním tahu. Městem prochází pouze jednokolejka vedoucí do Otrokovic, přičemž železniční stanice v Otrokovicích tak plní úlohu hlavního železničního terminálu pro celou zlínskou aglomeraci. Dalším neopomenutelným důvodem byly neuskutečněné dopravní projekty firmy Baťa. A neméně důležitou roli na dopravní obslužnosti Zlína sehrál rozpad Československa v roce 1993, kdy se celá oblast stala pohraniční oblastí, a rozvoj dopravních tahů v tomto regionu se dostal na okraj zájmu investiční politiky státu. Důležitým mezníkem zlínské historie se stal rok 1894, kdy zde byla založena obuvnická firma rodiny Baťových. Díky zcela výjimečnému růstu a prosperitě firmy a vlivu Tomáše Bati, který byl též starostou města, se stal Zlín v meziválečném období

moderním městským centrem. Enormní meziválečná stavitelská činnost T. Bati a jeho týmu renomovaných architektů (J. Kotěry, F. L. Gahury, M. Lorence, V. Karfíka) proměnila pětitisícové městečko v aglomeraci unikátní funkcionalistické architektury s 43 500 obyvateli. V roce 1989 nastal ve Zlíně prudký růst podnikatelsko-obchodních aktivit, které dnes převyšují republikový průměr. Počet obyvatel se od roku 1930 stále zvyšuje. K extrémnímu nárůstu došlo zejména kolem roku 1930 a 1950. Rok 1938 byl pro Zlín rokem největšího rozkvětu. V 50. letech minulého století proběhla ve Zlíně masová výstavba bytových domů a sídlišť, z nichž dominantu tvoří sídliště Jižní svahy, kde je dnes soustředěna významná část obyvatelstva. V roce 2001 byla ve Zlíně založena samostatná vysoká škola – Univerzita Tomáše Bati. Ve Zlíně sídlí řada významných institucí a úřadů, jako například Krajský úřad Zlínského kraje, Okresní soud, Baťova krajská nemocnice apod. Ve východní oblasti Zlína vznikla v roce 2001 nová průmyslová zóna, kterou rychle zaplnili domácí i zahraniční investoři, kteří se zabývají jednak vývojem a distribucí potřeb pro domácnost a také potřebami pro automobilový průmysl, zpracování plastů či obrábění kovů.

Graf č. 8 – Vývoj počtu obyvatel ve Zlíně v letech 1869-2012

Zdroj: Historický lexikon obcí České republiky 1869–2005, (ČSÚ 2006); Veřejná databáze ČSÚ; vlastní výpočet

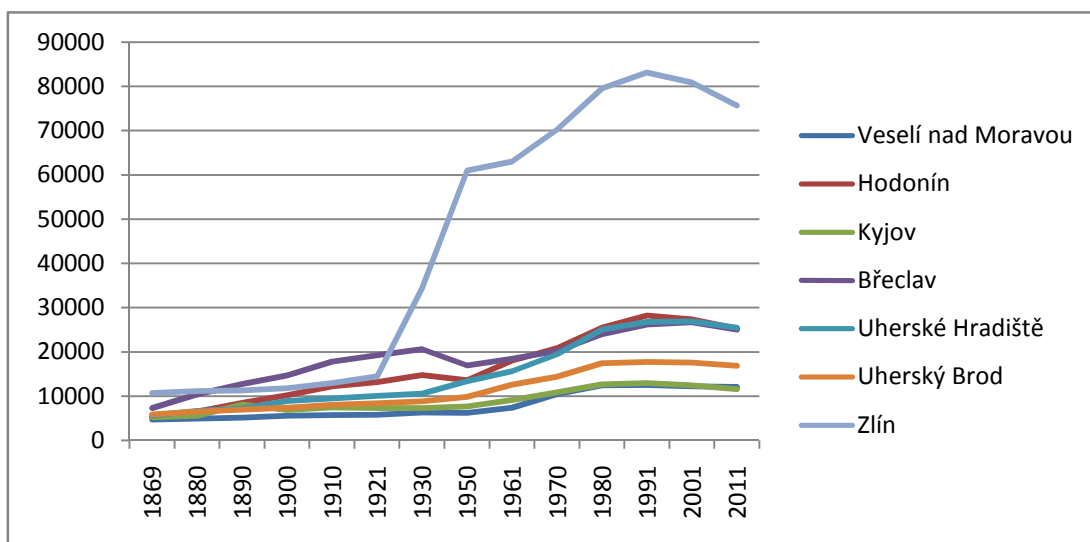
V období let 1869-1921 je z Grafu č. 8 zřejmá stagnace. Zlín je možno charakterizovat v této době jako zemědělskou oblast, do které ani průmyslová revoluce nevnesla příliš velký průmyslový rozvoj, který by měl vliv na kladný vývoj počtu obyvatel. Ačkoliv byla založena obuvnická firma rodiny Baťových již v roce 1894,

k velkému rozvoji, který měl vliv na vývoj počtu obyvatel, došlo až v letech 1921-1950. I po ekonomické krizi, která následovala po válce, se Baťův podnik udržel. Díky levným výrobkům, kdy byly ceny sníženy na polovinu, se stal podnik jedničkou na trhu (Pokluda 1991, str. 80). Město se spolu s továrnou začalo prudce rozvíjet, byl započat i unikátní urbanistický rozvoj města. Firma Baťa lákala nové obyvatele na atraktivní nabídku práce, která v sobě zahrnovala bydlení v baťovských domcích. Na zvýšení počtu obyvatel se více projevil migrační přírůstek nežli ten přirozený. I ve Zlíně můžeme pozorovat, tak jako v ostatních městech a celého Česka, že v posledních dvaceti letech dochází k úbytku počtu obyvatel vlivem změny reprodukčního chování.

5.3 Komparace vývoje měst

Cílem podkapitoly je poskytnout vzájemné porovnání vybraných měst v určených intervalech 1869-1900, 1900-1930, 1930-1950, 1950-1980, 1980-2011. Komparace probíhá na základě výpočtů relativního indexu změny (RIZ), který představuje rychlost růstu jednotlivých měst.

Graf č. 9 – Vývoj počtu obyvatel Veselí nad Moravou a vybraných měst v letech 1869-2011

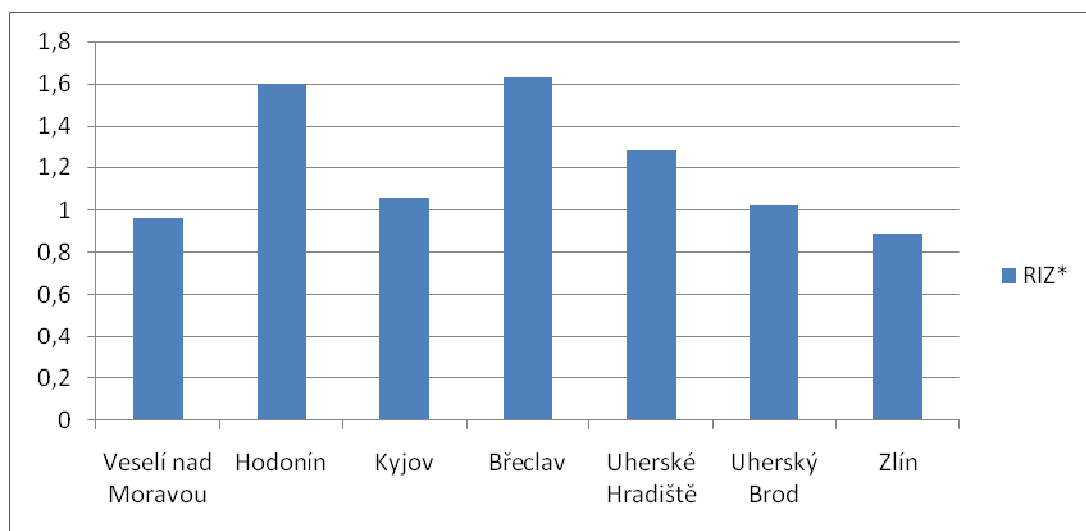

Zdroj: Historický lexikon obcí České republiky 1869–2005, (ČSÚ 2006); Veřejná databáze ČSÚ; vlastní výpočet

V prvním sledovaném období let 1869-1900 město Veselí nad Moravou jednoznačně zaostává za dynamikou vývoje celého regionu. Srovnatelně je na tom jen

město Zlín, jehož populace se rovněž snížila. Dynamika růstu měst Kyjov a Uherský Brod jen o málo převyšuje dynamiku kraje. Vyšší nárůst dynamiky lze pozorovat u Uherského Hradiště. Nejvýraznější změnu zaznamenává Břeclav a Hodonín, kde až dvojnásobné zvýšení počtu obyvatel má na svědomí vysokou růstovou dynamiku. Lépe než graf ilustruje rychlost růstu a absolutní velikost měst přiložená mapa.

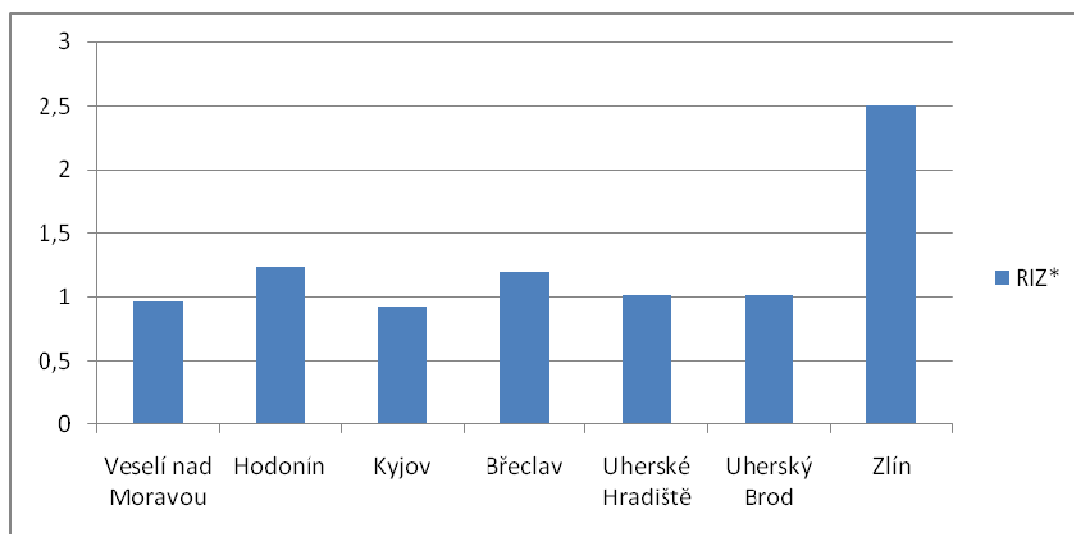
Graf č. 10: Rychlost růstu obyvatel v letech 1869-1900

Zdroj: Historický lexikon obcí České republiky 1869–2005, (ČSÚ 2006); Veřejná databáze ČSÚ; vlastní výpočet, *RIZ = relativní index změny (průměr regionu = 1)

Ve druhém sledovaném období let 1900-1930 Veselí nad Moravou dále zaostává za dynamikou celého regionu. Stejně je tak i v případě Kyjova, kdy město prochází depopulací. U ostatních měst je patrný rozvoj a rostoucí dynamika vývoje. O něco vyšší dynamiku růstu než ve Veselí nad Moravou vykazují města Uherské Hradiště a Uherský Brod. O něco výraznější změnu oproti kraji zaznamenává Hodonín a Břeclav. Zlín roste v těchto třiceti letech nejdynamičtěji. Ve srovnání s dynamikou růstu kraje se jedná o velký rozdíl. Vývoj tohoto období lépe vykresluje přiložený mapový výstup.

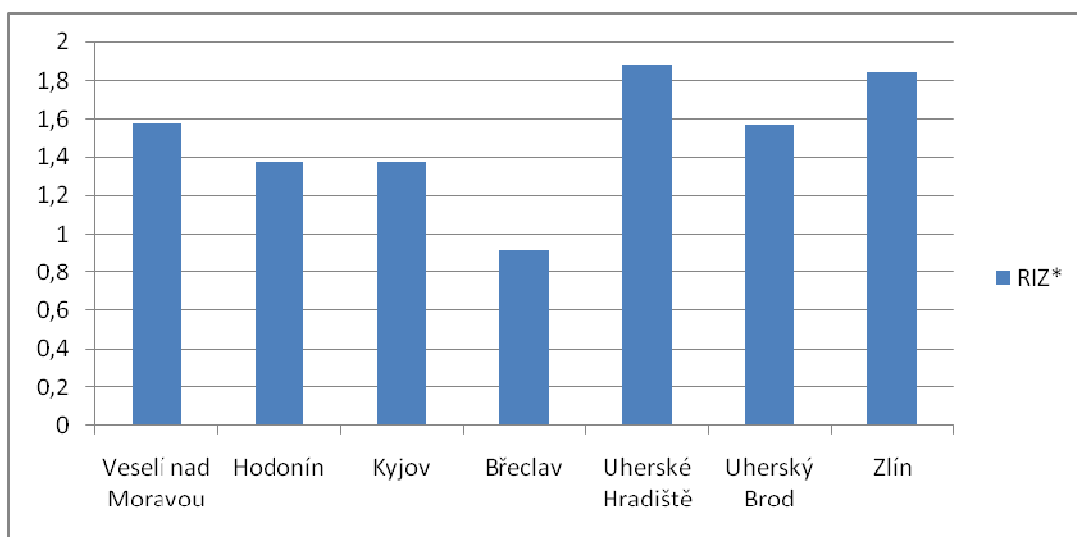
Graf č. 11: Rychlost růstu obyvatel v letech 1900-1930

Zdroj: Historický lexikon obcí České republiky 1869–2005, (ČSÚ 2006); Veřejná databáze ČSÚ; vlastní výpočet, *RIZ = relativní index změny (průměr regionu = 1)

V následujícím období let 1930-1950 dochází ve Veselí nad Moravou k vyšší dynamice růstu než v kraji, i přes menší úbytek obyvatel. Na rozdíl od Veselí nad Moravou se úbytek obyvatel projevil na dynamice růstu u Břeclavi. V tomto období dosáhla dynamika růstu Břeclavi nejnižších hodnot díky poválečným důsledkům a následnému odsunutí německého obyvatelstva, které bylo zastoupeno ve větší míře jen v Břeclavi ze všech vybraných měst. Ostatní města válečnými důsledky tolik zasáhnuta nebyla a tak rostla velmi dynamicky. Nadprůměrné hodnoty dynamiky růstu oproti průměru celého regionu vykazovaly města Hodonín, Kyjov, Uherský Brod, Uherské Hradiště a Zlín. Poslední dvě jmenovaná města dosahovala nejvyšší dynamiky růstu. Zlín za takovou dynamiku růstu vděčí Zlín firmě Baťa, která nastartovala rozvoj města.

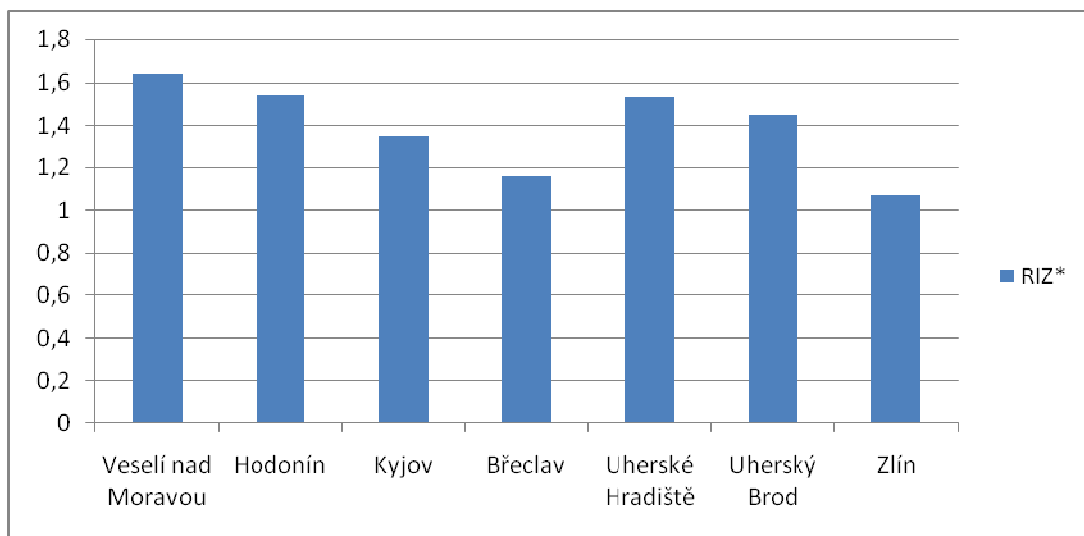
Graf č. 12: Rychlost růstu obyvatel v letech 1930-1950

Zdroj: Historický lexikon obcí České republiky 1869–2005, (ČSÚ 2006); Veřejná databáze ČSÚ; vlastní výpočet, *RIZ = relativní index změny (průměr regionu = 1)

V následujících třiceti letech, tedy v období 1950-1980, dochází ve Veselí nad Moravou k největší dynamice růstu ze všech sledovaných období. Vlivem socialistické industrializace a dobrého železničního spojení se ve městě vybudoval velký průmyslový podnik, který nalákal mnoho obyvatel. Díky novým pracovním místům a bytové výstavbě vzrostl počet obyvatel skoro o polovinu. Všechna ostatní města stejně jako Veselí nad Moravou převyšují průměr dynamiky růstu celého regionu. Ve všech sledovaných městech se nadprůměrně zvedl počet obyvatel. Tato doba je ve vybraných městech charakteristická pro svou rozsáhlou bytovou výstavbu v návaznosti na rozvoj průmyslové výroby a příliv pracovních sil. Typické jsou panelové domy, jejichž výstavba je nejintenzivnější v 60. až 80. letech.

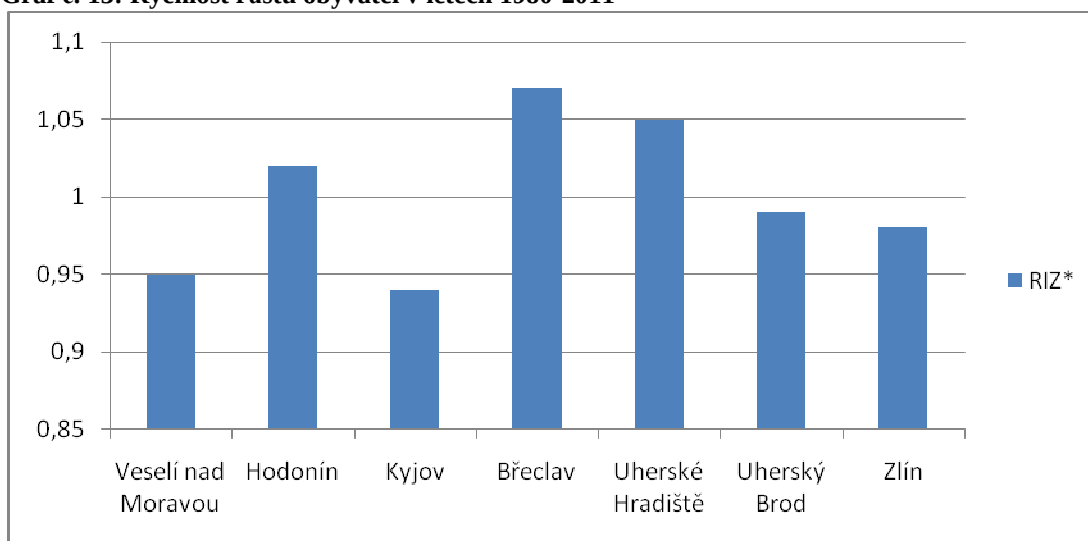
Graf č. 13: Rychlost růstu obyvatel v letech 1950-1980

Zdroj: Historický lexikon obcí České republiky 1869–2005, (ČSÚ 2006); Veřejná databáze ČSÚ; vlastní výpočet, *RIZ = relativní index změny (průměr regionu = 1)

V posledním sledovaném období, demografy označováno jako období druhého demografického přechodu, se území regionu vyznačuje sníženou dynamikou vývoje, která je způsobena poklesem úhrnné plodnosti vyskytující se hluboko pod hranicí prosté reprodukce (Čeledová, 2009). Ze všech sledovaných období je právě toto, ve kterém Veselí nad Moravou dosahuje nejnižší dynamiky růstu. Jediná města, u kterých došlo k vyšší dynamice růstu než jaký je u kraje, jsou města Hodonín, Břeclav a Uherské Hradiště. Jedná se o bývalá okresní města, výjimku tvoří Zlín. Jako bývalé okresní a zároveň krajské město vykazuje snížení dynamiky růstu.

Graf č. 13: Rychlost růstu obyvatel v letech 1980-2011

Zdroj: Historický lexikon obcí České republiky 1869–2005, (ČSÚ 2006); Veřejná databáze ČSÚ; vlastní výpočet, *RIZ = relativní index změny (průměr regionu = 1)

6. Syntéza poznatků

Tato kapitola spojuje všechny poznatky získané z analytické části práce a podává tak ucelený obraz o populačním vývoji nejen celého sledovaného území, ale i města Veselí nad Moravou a ostatních vybraných měst. Zde jsou interpretovány poznatky, kterých bylo dosaženo při podrobné analýze populačního vývoje v určených obdobích. Cílem kapitoly je představit objevené poznatky, které se týkají obecných trendů populačního vývoje, dále historicko-geografických aspektů ovlivňující populační vývoj města Veselí nad Moravou, vybraných měst a regionu. Závěr kapitoly patří predikci, možného budoucího vývoje měst.

6.1 Specifika populačního vývoje

Za hlavní příčinu růstu populace je možno považovat změny v majetkových poměrech obyvatelstva a zlepšení zdravotních poměrů. U první uvedené příčiny je všeobecně známo, že nejvíce se množí nejchudší vrstvy obyvatelstva. Příčinou růstu populace bývá rozšíření těchto vrstev. V průběhu 17. a 18. století přichází do Evropy kapitalistický výrobní způsob, který ovlivnil další populační vývoj. V 19. a 20. Století vrcholí změny ve vývoji lidstva. Přichází průmyslová revoluce, která je charakteristická přechodem od manufaktury k průmyslu továrnímu. Zaváděly se nové stroje a technologie, tím se zvyšovala produktivita a dělba práce (Pavlík, 1964). V letech industrializace, hlavně vlivem zlepšení zdravotní péče a vyšších příjmů obyvatelstva, poklesla úmrtnost obyvatelstva, ale porodnost zůstala poměrně vysoká. Industriální období ve vybraných městech je typické rostoucím významem dopravního napojení, zejména železničního. Období druhé světové války a následně obnovy až téměř do konce 40. let přineslo další prohloubení perifernosti některých příhraničních či vnitřně periferních regionů, a na jejich úkor naopak posílení centrálních oblastí.

V poválečné éře se dostává ke slovu socialistická industrializace. V Česku a v dalších bývalých socialistických zemích byl proces demografické reprodukce silně ovlivňován dřívější populační politikou státu, která se projevila na kladném přírůstku obyvatel také i ve sledovaných městech. V 80. letech tak populace Česka patřila s ostatními socialistickými zeměmi mezi populace s relativně vyšší úrovní plodnosti a vyznačovala se koncentrací plodnosti do mladého věku žen a také velmi nízkým průměrným věkem prvorodiček. K uvedeným tendencím vedly nejen existence

značných sociálních jistot, které do jisté míry nedávaly dostatečný prostor pro vlastní rozhodování a pocit odpovědnosti, ale také společenské klima, v němž byl život v manželství s dětmi chápán jako něco normálního.

Politické změny v Česku po roce 1989 a následná transformace ekonomiky nastolily nové podmínky pro reprodukční chování. Toto reprodukční chování bylo ovlivněno hlavně destabilizací životních podmínek, negativními dopady přechodu k tržní ekonomice (nezaměstnanost, inflace), omezení státní podpory rodinám. Během 90. let se demografické ukazatele dramaticky změnily v důsledku uvedených vnějších podmínek, ale také v souvislosti se změnami v oblasti rodiny a partnerských vztahů (Rychtaříková, 2002). Určitým vysvětlením rychlosti změn v reprodukčním chování české populace může být to, že zatímco v západoevropských státech se jednalo o inovaci, do naší republiky byl tento model chování importován, a to jak v rovině hmotné /dosažitelnost vhodné a kvalitní antikoncepce), tak i v rovině psychické (změna postojů, životního stylu a norem).

Vývoj jednotlivých měst ilustruje mapa vývoje počtu obyvatel v období let 1869-2011, které je po kratších intervalech sleduje analýza. Podle dynamiky růstu lze města kategorizovat. K první kategorii patří města dlouhodobě *poklesová*, která se vyznačují absolutním úbytkem obyvatel a silně podprůměrnou dynamikou vývoje. Do této kategorie nebylo zařazeno žádné ze sledovaných měst. K městům *stagnačním* se ve sledovaném období (1869-2011) řadí Veselí nad Moravou a Kyjov. Tato kategorie je charakteristická neklesajícím stavem obyvatel a poměrně stabilní dynamikou růstu. Do kategorie měst *mírně růstových* byly zařazeny Břeclav a Uherský Brod. Tato města se vyznačovala vyšší změnou než u stagnačních měst, zároveň ale nedosahovaly takového silného populačního růstu. Čtvrtým stupněm jsou města *silně růstová*, jejichž počty obyvatel jsou v dnešní době více než na dvojnásobku svého stavu v roce 1869. Mezi ně patří Hodonín a Uherské Hradiště. Poslední kategorií jsou města *zvrátová*, která se svým vysokým meziročním přírůstkem narostla až o sedminásobek původního stavu z roku 1869. K nejdynamičtěji rostoucím sídlům sledované oblasti patří Zlín.

6.2 Hlavní historickogeografické aspekty populačního vývoje Veselí nad Moravou

Za důležitý aspekt, který ovlivnil celkový vývoj města Veselí nad Moravou v předstatickém období, lze považovat dva velmi rozsáhlé požáry. Vlivem těchto dvou

požárů v letech 1813 a 1821 se urbanistický i populační vývoj města pozastavil. Dalším aspektem, který bránil rozsáhlejšímu rozvoji města, byl fakt, že Veselí nad Moravou zůstávalo čistě zemědělské.

Nejvýraznějším aspektem v prvním sledovaném období se stala průmyslová revoluce. Na rozdíl od ostatních sledovaných měst neměla na Veselí nad Moravou tato revoluce v průmyslu takové dopady. Při zavedení železniční dráhy do Veselí se paradoxně nezačaly budovat průmyslové podniky, jako tomu bylo v ostatních městech regionu. Proces industrializace, konkrétně zavedení železnice, Veselí z hlediska hospodářského nebo populačního mnoho nepřinesl. V prvním sledovaném období se Veselí nad Moravou řadí mezi města s podprůměrnou dynamikou růstu.

I přes první světovou válku, která proběhla v dalším sledovaném období, dynamika vývoje města spíše stagnovala a docházelo dokonce k mírnému růstu obyvatelstva. První světová válka se tedy na populaci města Veselí nad Moravou nepodepsala výrazným způsobem. Ačkoliv se 30. léta nesla ve znamení hospodářské krize, na Veselí se nepodepsala tolik, jako tomu bylo v průmyslovějších oblastech. Bylo to díky malému podílu průmyslové výroby a stále převládající orientaci na zemědělství. Dynamika růstu města vzrostla oproti předchozímu období, stále však dosahuje podprůměrných hodnot ve srovnání s dynamikou růstu vybraného regionu.

Ve 30. letech 20. století následuje prudký růst nové výstavby. V období let 1930-1950 nepostihl Veselí odsun obyvatelstva německé národnosti, jakožto jeden z obecných aspektů typický pro toto období. Dalším důležitým aspektem, který ovlivnil populační vývoj měst, byla nově svěřená územněsprávní funkce. Až do roku 1949 patřilo Veselí nad Moravou k okresu Uherský Ostroh a k okresnímu hejtmanství Uherské Hradiště. V rámci územněsprávní reformy z roku 1949 se stalo sídlem okresu, což vyvolalo novou výstavbu (Kuča, 2004). Výrazným aspektem, který nelze v této době opomenout, se stal nástup nového režimu a s ním spojená kolektivizace.

Nejdůležitějším aspektem, ovlivňujícím populační vývoj ve Veselí nad Moravou v letech 1950-1980, se jednoznačně stalo založení velkých železáren. Tato výstavba průmyslového podniku v roce 1961 se stala rozhodujícím impulsem novodobého rozvoje města Veselí nad Moravou. Spolu s průmyslovou výstavbou docházelo i k výstavbě bytové. Státní politika se promítla nejen u hospodářských změn, ale i do faktorů demografického vývoje. Pronatální politika státu zapříčinila i ve Veselí nad Moravou růst přirozeného přírůstku. V tomto sledovaném období roste město nejdynamičtěji.

V posledním sledovaném období 1980-2011 se projevuje jako největší aspekt období druhého demografického přechodu, který se vyznačuje především velmi nízkou porodností. Změna reprodukčního chování, která se vyskytuje v Česku, se promítla i do populačního vývoje města Veselí nad Moravou. Především v posledních dvaceti letech dochází k vysokému úbytku obyvatel. Pro Veselí nad Moravou se toto období nedá nazvat dynamickým, spíše naopak.

6.3 Prognóza budoucího vývoje

Česká společnost stárne, což přináší zvýšené zdravotní a sociální výdaje (Burcin, Kučera, Šídlo, 2007). K tomu slouží populační projekce, tj. odhady budoucího vývoje velikosti nebo demografické struktury sledované populace vycházející ze současných populačních trendů a odhadů budoucího vývoje. Při práci s výsledky produktů prognózování a při jejich interpretaci je třeba počítat s tím, že předvídat lze základní směr budoucího populačního vývoje, ovšem není již možné předvídat jeho náhlé výkyvy. Nejpresněji lze odhadovat očekávané změny např. v úrovni úmrtnosti, ale obtížněji už se prognózují další trendy ve vývoji porodnosti, nejméně předvídatelný je pak další vývoj migrace.

Poslední populační prognózy byly v naší republice sestaveny ve druhé polovině roku 2003. První z nich vypracoval Český statistický úřad, druhá vznikla na katedře demografie a geodemografie Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy v Praze. Přes určitou rozdílnost obou prognóz z jejich výsledků jednoznačně vyplynulo, že českou populaci čeká dynamické stárnutí. S vzestupem plodnosti je počítáno přibližně do roku 2030, poté je očekávána určitá stagnace. Nutné podotknout, že žádná z variant nepředpokládá překročení hranice dvou dětí na jednu ženu, které by znamenalo zabezpečení alespoň prosté reprodukce.

Pro Veselí nad Moravou s ohledem na poslední desetiletí lze očekávat i nadále stagnaci či mírný pokles populačního vývoje. Důvodem je neschopnost města nabídnout možnost zaměstnání přímo v místě. Město Veselí nad Moravou tedy nejspíš čeká odliv mladého vysokoškolsky vzdělaného obyvatelstva do větších měst. Město bude dále stárnout. V současné době začíná seniorů rapidně přibývat, populace celkově poměrně dynamicky stárne a nastoupený trend bude pokračovat minimálně dalších padesát let, a to do doby, než dosáhnou seniorského věku málo početné generace narozených v 90. letech 20. století. Jednou z příležitostí by možná bylo využití blízkosti hranic

se Slovenskem a Rakouskem a nalákání tak nějakého investora. Další příležitost může být spatřena právě v geografické poloze a prostředí města, která díky zvyšující se míře automobilizace je zajímavá vůči okolním velkým městům, jako jsou Uherské Hradiště nebo Hodonín.

7. Závěr

Cílem bakalářské práce je objasnit historickogeografické aspekty a jejich vlivy na vývoj počtu obyvatel ve Veselí nad Moravou. Provedená analýza měla za úkol ověřit hypotézy, které byly stanoveny již v úvodu práce. První hypotéza týkající se vlivu průmyslové revoluce na populační a průmyslový vývoj byla naplněna z poloviny. Na jednu stranu se potvrdilo, že díky průmyslové revoluci nenastal v „zemědělském“ Veselí populační boom, na druhou stranu díky železnici, která v tomto období byla na území města přivedena, se Veselí stalo až v období socialistické industrializace atraktivní pro rozvoj průmyslu. Díky výstavbě železáren ve Veselí a s ní spojenou socialistickou výstavbou se město rozrostlo nejen urbanisticky, ale především populačně.

Druhou uvažovanou hypotézu je možné potvrdit jen zčásti. Obě války přinesly nesporně úbytek obyvatelstva skoro ve všech městech. Výjimku tvořily města Uherské Hradiště, Uherský Brod a Zlín, kde počet obyvatel neustále rostl. Odsun obyvatelstva německé národnosti se projevil pouze v jednom ze sledovaných měst a tím byla Břeclav. Třetí hypotéza o důvodech poklesu počtu obyvatel, který je způsoben změnou reprodukčního chování se potvrdila nejen pro Veselí nad Moravou, ale také pro ostatní města sledovaného regionu. Čtvrtá zkoumaná premisa o podobnosti vývoje počtu obyvatel Veselí nad Moravou a zvolených měst se shodným historickým vývojem došlo k jejímu potvrzení jen zčásti. A to u industriálního rozpětí 1869-1890 a v období let 1950-1991. V letech 1890-1950 a 1991-2011 byly tendence populačního vývoje odlišné. Poslední stanovená hypotéza předpokládající přirozený úbytek obyvatel kvůli chybějícím pracovním místům z důvodu úpadku hutního průmyslu po roce 1989 se potvrdil. Při transformaci z centrálně řízené ekonomiky státu na tržní ekonomiku se začal rozvíjet více terciér a od přílišného rozvoje sekundou, konkrétně těžkého průmyslu, se začalo upouštět.

Předkládaná bakalářská práce přispěla k objasnění současné populační velikosti města Veselí nad Moravou. Práce byla přínosem i pro samotnou autorku, která tak díky práci na ní více poznala a porozuměla nejen populačnímu, ale i celkovému vývoji svého rodného města. Tuto práci je nutno brát jako snahu o rekonstrukci populačního vývoje města Veselí nad Moravou. Nelze ji brát za definitivní, ale spíše za otevření tohoto tématu. Předkládaná práce je jedním z prvních pokusů vykreslit dnešní stav populace města na základně dlouhodobého vývoje právě touto metodou.

Snad si práce najde své čtenáře, ať už z řad obyvatel města nebo z řad lidí, kteří se zajímají o historickogeografické aspekty, které v průběhu let ovlivňují populační vývoj měst.

8. Seznam použité literatury a zdrojů

ALDCROFT, D. (1999): Europe in the international economy 1500 to 2000, Edward Elgar Pub, 304 s.

ANDONOV, M. (2011): Příčiny vysoké nezaměstnanosti v okrese Hodonín, Disertační práce, Masarykova univerzita Brno,

BACCI, M. (2003): Populace v evropské historii, Lidové noviny, 272 s.

BARTOŠ, J. (1982): Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848-1960, Okresy: Uherské Hradiště, Uherský Brod, Hodonín, Kyjov, Profil, 464 s.

BURCIN, B., KUČERA, T. (2003): Perspektivy populačního vývoje České republiky na období 2003-2065. DemoArt, Praha, 29 s. + přílohy

ČELEDOVÁ, J. (2009): druhý demografický přechod v ČR – skutečnost či mýtus?. Diplomová práce. Katedra regionální ekonomie a správy MU, Brno, 80 s.

ČERMÁK, Z. (1997): Geografické aspekty vnitřní migrace v České republice. Demografie, 39(4): s. 242-248.

DEMEK, J., MACKOVČIN, P. a kol (2006): Hory a nížiny. Zeměpisný lexikon ČR. 2. vydání. Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky, Brno, 580 s.

DOKOUPIL, L. (1999): Přirozená měna obyvatelstva českých zemí v 17. a 18. století, Praha: Sociologický ústav AV ČR, 137 s.

DRBOHLAV, D. (1989): Migrační motivace, regionální a sídelní preference obyvatelstva. Disertační práce, Praha, Přírodovědecká fakulta univerzity Karlovy, katedra ekonomické a regionální geografie.

DVORSKÝ, F. (1914): Vlastivěda moravská, Strážnický okres, Musejní spolek v Brně, 487 s.

FIALOVÁ, L. a kol. (1998): Dějiny obyvatelstva českých zemí. Mladá fronta, Praha, 402 s.

FUTÁK, P. a PLAČEK, M. (2011): Veselí nad Moravou, město na řece času, Městský úřad Veselí nad Moravou

HAGGETT, P. (2001): Geography a global synthesis, Prentice-Hall, Harlow, 833 s.

HAMPL, M., GARDAVSKÝ, V., KÜHN, K. (1987): Regionální struktura a vývoj systému osídlení ČSR. UK, Praha, 256 s.

HAMPL, M. (2005): Geografická organizace společnosti v České republice: transformační procesy a jejich obecný kontext. Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Praha.

- HAMPL, M., MÜLLER, J. (2011): Společenská transformace a regionální diferenciacie Česka: příklad vývoje rozmístění pracovních míst a obyvatelstva. *Geografie*, 116, č. 3, s. 211–230.
- HÄUFLER, V. (1978): *Ekonomická geografie Československa*, Praha: Univerzita Karlova, 685 s.
- HLAVAČKA, M. (1990): Dějiny dopravy v českých zemích v období průmyslové revoluce. Academia, Praha, 179 s.
- HORSKÁ, P. (2002): Zrod velkoměsta, Paseka, Praha, 352 s.
- JANÁK, J. (1999): Dějiny Moravy: Hospodářský rozmach Moravy, Muzejní a vlastivědná společnost, 321 s.
- KÁRNÍKOVÁ, L. (1965): Vývoj obyvatelstva v českých zemích 1754-1914. NČSAV, Praha, 402 s.
- KUČA, K. (1996-2002): Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Díl VII., Libri, Praha., 650 s.
- KUČERA, M. (1994): Populace České republiky 1918-1991. Česká demografická společnost, Praha, 197 s.
- KUNC, J. (2004): Historické souvislosti rozvoje průmyslu a železnic v českých zemích. *Acta Facultatis Rerum Naturalium Universitatis Comenianae, Geographica*, Bratislava, s. 327-335
- KUNC, J.; KRYLOVÁ V.: Železniční doprava a regionální rozvoj v ČR- minulost či skutečnost. *Národohospodářský obzor*, 4-2005, s. 33-44
- LACINA, V. (2000): Zlatá léta československého hospodářství 1918-1929, Historický ústav AV ČR, 254 s.
- LÁZNIČKA, Z. (1948): Moravská města, Brno, 151 s.
- LIPUS, R. (2002): Šumná města, nakladatelství Petrov, Brno, 440 s.
- MEINHOF, U. (2002): *Living (with) borders*, Ashgate publishing company, 139 s.
- MIŠTĚRA, L. (1985): Geografie Československé socialistické republiky, Státní pedagogické nakladatelství Praha, 385 s.
- NEKUDA, V. (1999): Veselsko, Brno: Muzejní a vlastivědná společnost, 590 s.
- NOVÁČEK, A. (2005): Vývojové trendy polarizace prostoru v Česku. In: Novotná, M., ed.: *Problémy periferních oblastí*, PíF UK, KSGRR, Praha, s. 25-35
- NOVÁČEK, A. (2006 a): Analýza vlivu vybraných faktorů na vývoj sídelního systému Vysočiny od roku 1869. *Vlastivědný sborník Vysočiny*, s. 91-105

NOVÁČEK, A. (2006 b): Historický vývoj teritoriální polarizace systému osídlení v kraji Vysočina. Západní Morava, s. 65-84

PAVLÍK, Z. (1992): Sňatečnost a rodina, Academia Praha, 510 s.

PURŠ, J. (1960): Průmyslová revoluce v českých zemích. Státní nakladatelství technické literatury, Praha, 168 s.

QUITT, E. (1971): Klimatické oblasti Československa. Academia, Studia Geographica 16, GÚ CSAV v Brně, 73 s.

RŮŽKOVÁ, J., ŠKRABAL, J. (2006): Historický lexikon obcí České republiky 1869-2005 I. Díl. Český statistický úřad. Praha

SEMOTANOVÁ, E. (1998): Historická geografie českých zemí. Historický ústav AV ČR, Praha, 293 s.

TOUŠEK, V., SMOLOVÁ, I., FŇUKAL, M. (2005): Portréty krajů. Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, Praha, 136 s.

TOUŠEK, V., KUNC, J., VYSTOUPIL, J. (2008): Ekonomická a sociální geografie. Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, Plzeň, 411 s

VENCÁLEK, J. (1999): Slovácko: geografie místního regionu pro základní školy, Olza Český Těšín, 111 s.

WALLERSTEIN, I. (2011): The modern world-system (1789-1914), Berkeley: University of California Press, 377s.

Seznam internetových zdrojů:

Vše dostupné: (1. 4. 2013)

- http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/historie_statistiky_v_zechach (historie statistiky v Čechách

[1] www.kr-zlinsky.cz (stránky Zlínského kraje)

[2] www.rsd.cz (stránky Ředitelství silnic a dálnic ČR)

[3] www.slovacko.cz

[4] www.veseli-nad-moravou.cz

9. Seznam tabulek, grafů a obrázků

Tabulka č. 1 Kritéria výběru měst

Tabulka č. 2: Ekonomicky aktivní obyvatelstvo podle odvětví ekonomické činnosti

Tabulka č. 3a,b: Vývoj počtu obyvatel 1869-2011

Obrázek č. 1 Vymezení Slovácka

Graf č. 1: Vývoj počtu obyvatel v předstatickém období

Graf č. 2: Vývoj počtu obyvatel Veselí nad Moravou v letech 1869-2011

Graf č. 3 – Vývoj počtu obyvatel v Hodoníně v letech 1869-2011

Graf č. 4 – Vývoj počtu obyvatel Kyjova v letech 1869-2011

Graf č. 5 – Vývoj počtu obyvatel Břeclavi v letech 1869-2011

Graf č. 6 – Vývoj počtu obyvatel v Uherském Hradišti v letech 1869-2011

Graf č. 7 – Vývoj počtu obyvatel v Uherském Brodě v letech 1869-2011

Graf č. 8 – Vývoj počtu obyvatel ve Zlíně v letech 1869-2012

Graf č. 9 – Vývoj počtu obyvatel Veselí nad Moravou a vybraných měst v letech 1869-2011

Graf č. 10: Rychlost růstu obyvatel v letech 1869-1900

Graf č. 11: Rychlost růstu obyvatel v letech 1900-1930

Graf č. 12: Rychlost růstu obyvatel v letech 1930-1950

Graf č. 13: Rychlost růstu obyvatel v letech 1950-1980

Graf č. 14: Rychlost růstu obyvatel v letech 1980-2011

10. Seznam příloh

Příloha č. 1 – Mapa vývoje počtu obyvatel (1869-1900)

Příloha č. 2 – Mapa vývoje počtu obyvatel (1900-1930)

Příloha č. 3 – Mapa vývoje počtu obyvatel (1930-1950)

Příloha č. 4 – Mapa vývoje počtu obyvatel (1950-1980)

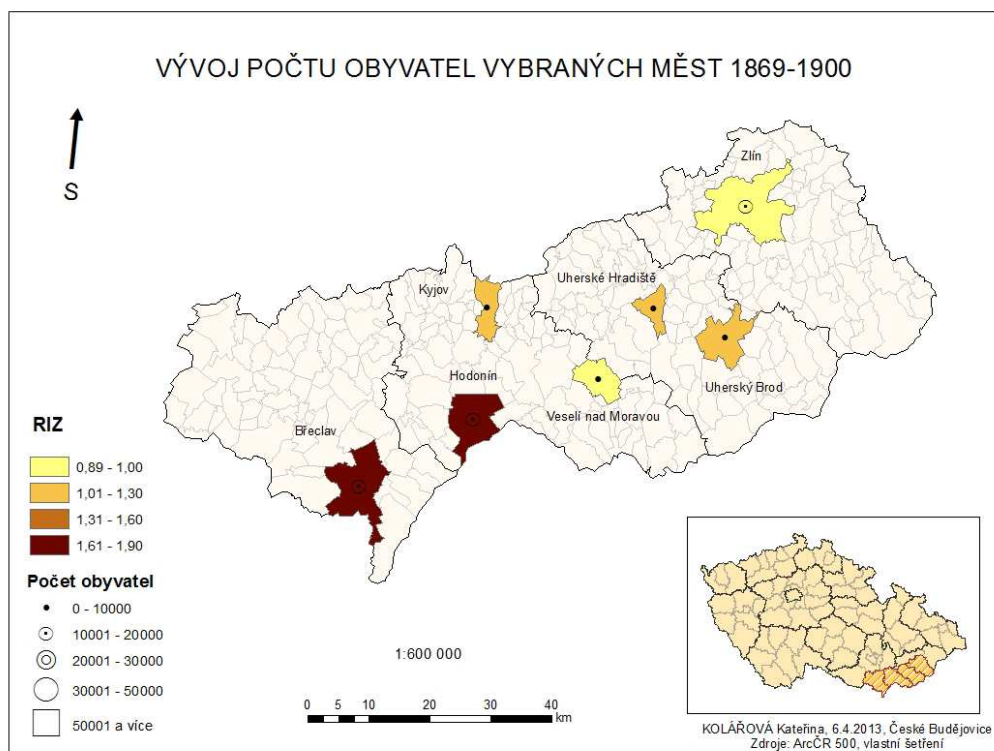
Příloha č. 5 – Mapa vývoje počtu obyvatel (1980-2011)

Příloha č. 6 – Mapa vývoje počtu obyvatel (1869-2011)

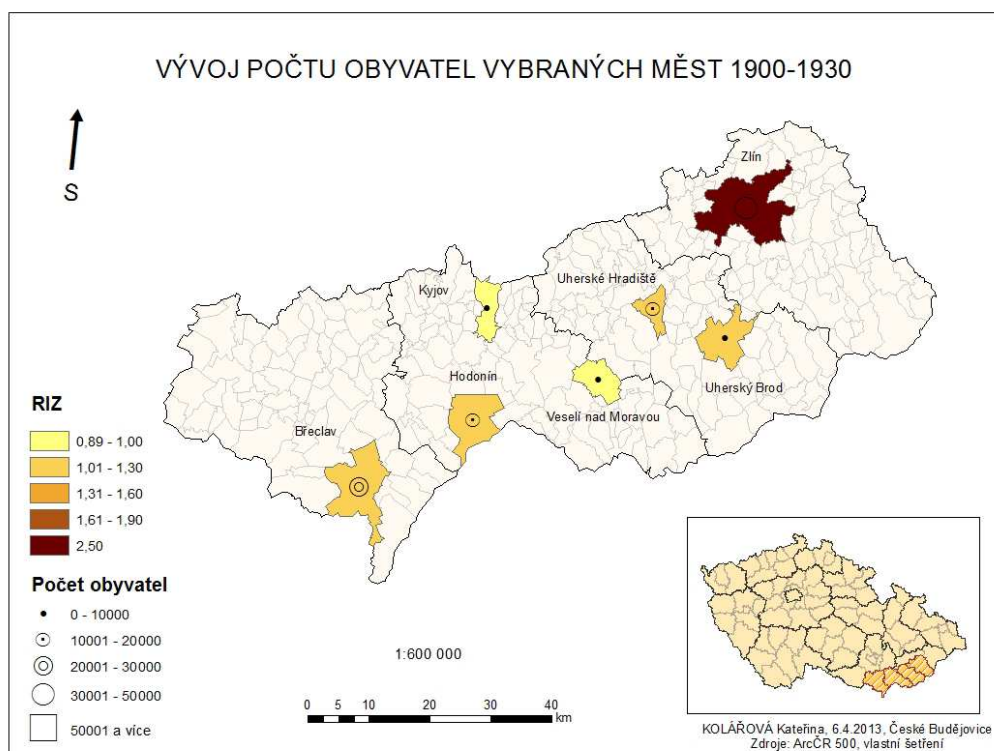
Příloha č. 7 - Vývoj počtu obyvatel na území dnešních obcí (1869-2012) vzhledem k součtu okresů (Hodonín, Břeclav, Uherské Hradiště a Zlín)

11. Přílohy

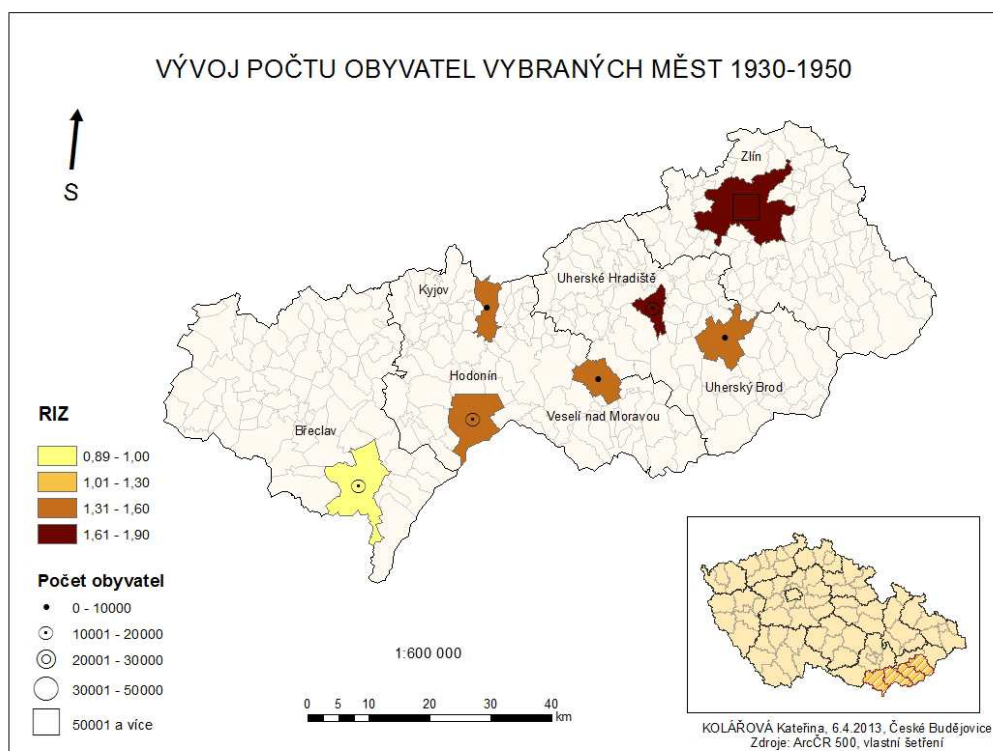
Příloha č. 1 – Mapa vývoje počtu obyvatel (1869-1900)

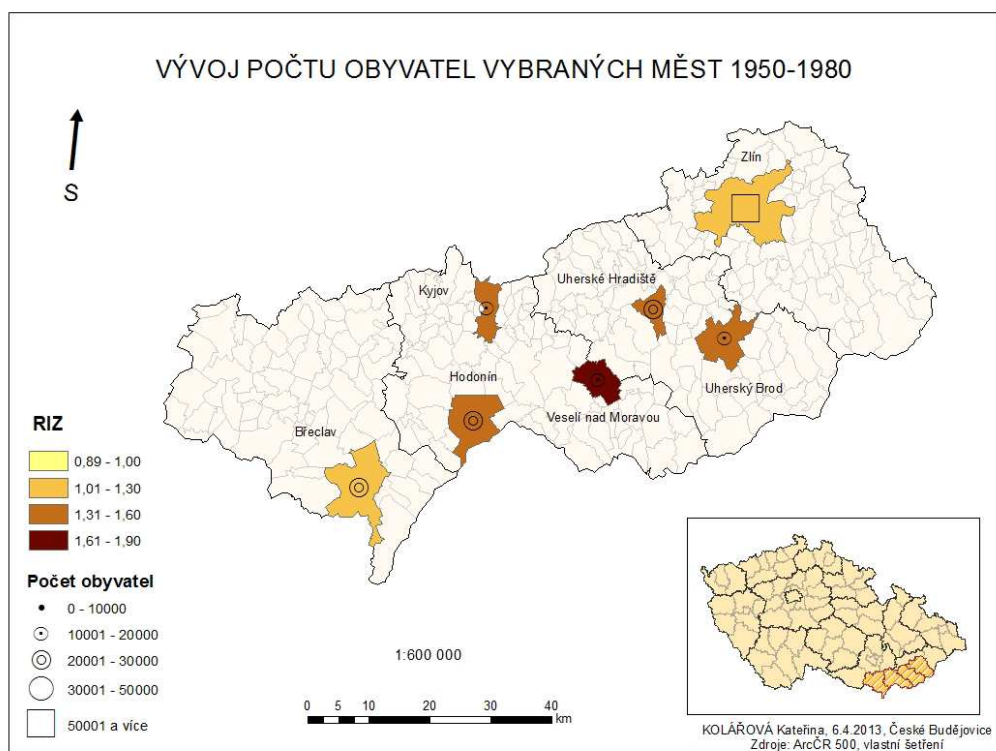
Příloha č. 2 – Mapa vývoje počtu obyvatel (1900-1930)

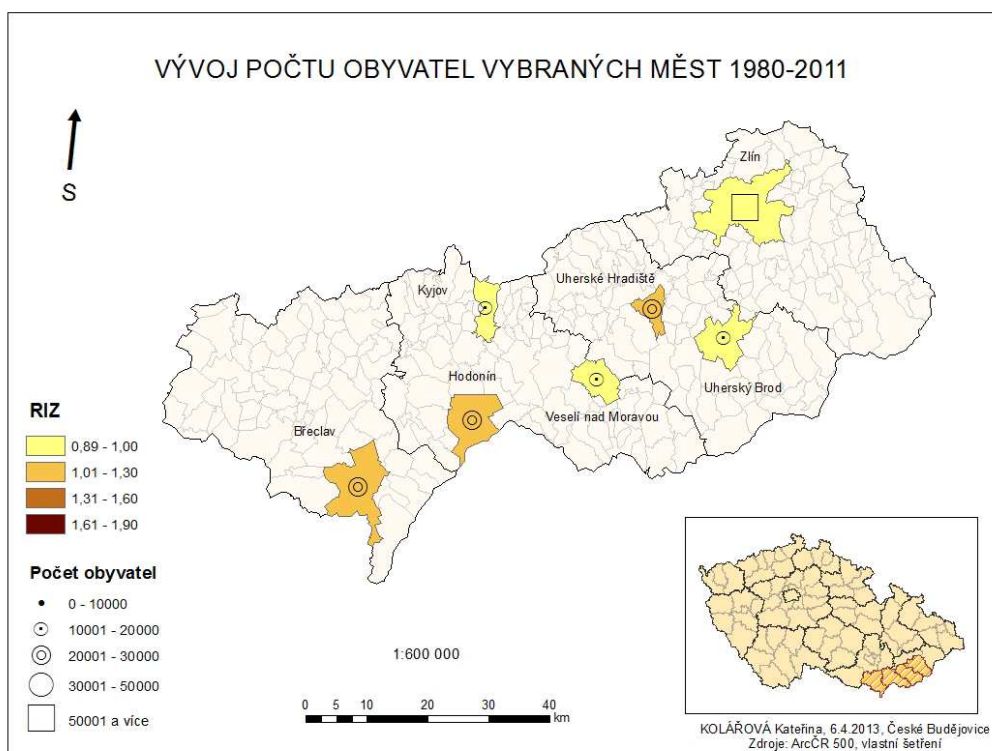
Příloha č. 3 – Mapa vývoje počtu obyvatel (1930-1950)

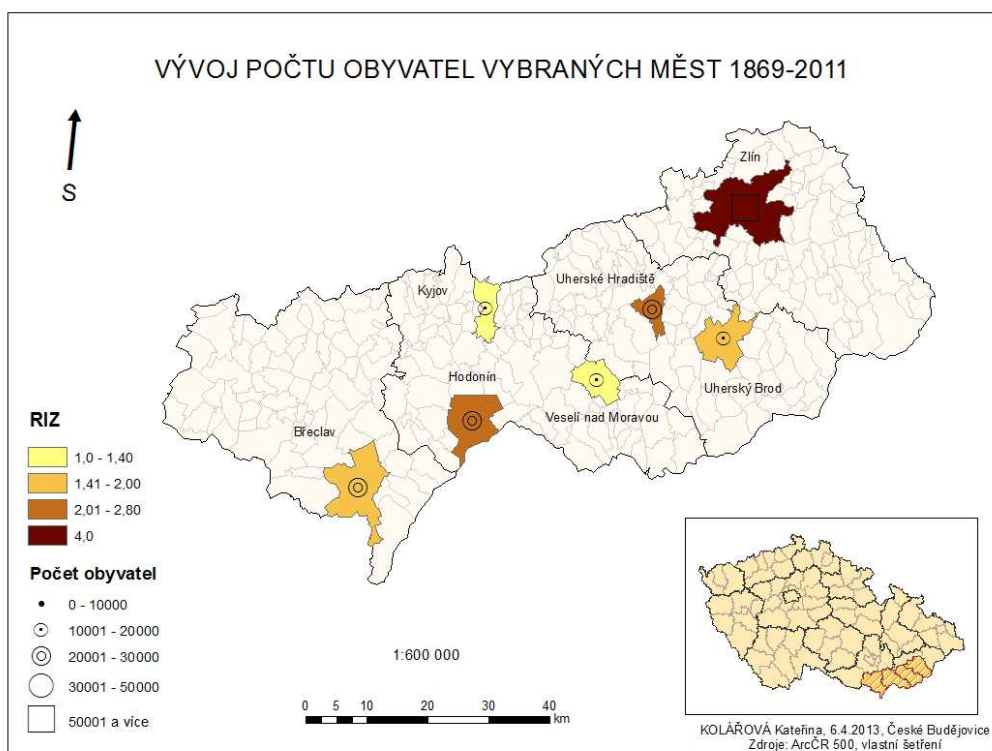
Příloha č. 4 – Mapa vývoje počtu obyvatel (1950-1980)

Příloha č. 5 – Mapa vývoje počtu obyvatel (1980-2011)

Příloha č. 6 – Mapa vývoje počtu obyvatel (1869-2011)

Příloha č. 7a - Vývoj počtu obyvatel na území dnešních obcí (1869-2011) vzhledem k součtu okresů (Hodonín, Břeclav, Uherské Hradiště a Zlín)

Město/ rok	1869	r.i.z. 1869- 1900	1900	r.i.z. 1900- 1930	1930	r.i.z. 1930- 1980	1950
Veselí nad Moravou	4677	0,96	5542	0,97	6250	1,58	6237
Hodonín	5202	1,60	10 233	1,24	14 793	1,37	13 572
Kyjov	5185	1,06	6819	0,92	7299	1,37	7644
Břeclav	7316	1,63	14 733	1,20	20 633	0,92	16932
Uherské Hradiště	5659	1,28	8925	1,02	10 554	1,88	13402
Uherský Brod	5855	1,02	7399	1,02	8821	1,57	9856
Zlín	10 703	0,89	11 824	2,50	34 348	1,84	61 022
Součet okresů	344 422	1	425 503	1	495 406	1	511 334

Příloha č. 7b - Vývoj počtu obyvatel na území dnešních obcí (1869-2011) vzhledem k součtu okresů (Hodonín, Břeclav, Uherské Hradiště a Zlín)

Město/rok	1950	r.i.z. 1950-1980	1980	r.i.z. 1980-2011	2011
Veselí nad Moravou	6237	1,64	12 464	0,95	11 561
Hodonín	13 572	1,54	25 485	1,02	25 259
Kyjov	7644	1,35	12 632	0,94	11 548
Břeclav	16932	1,16	23 978	1,07	25 015
Uherské Hradiště	13402	1,53	25 015	1,05	25 454
Uherský Brod	9856	1,45	17 459	0,99	16 835
Zlín	61 022	1,07	79 519	0,98	75 660
Součet okresů	511 334	1	624 673	1	608 033